СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК **10** (647), 8—14 березня 2012

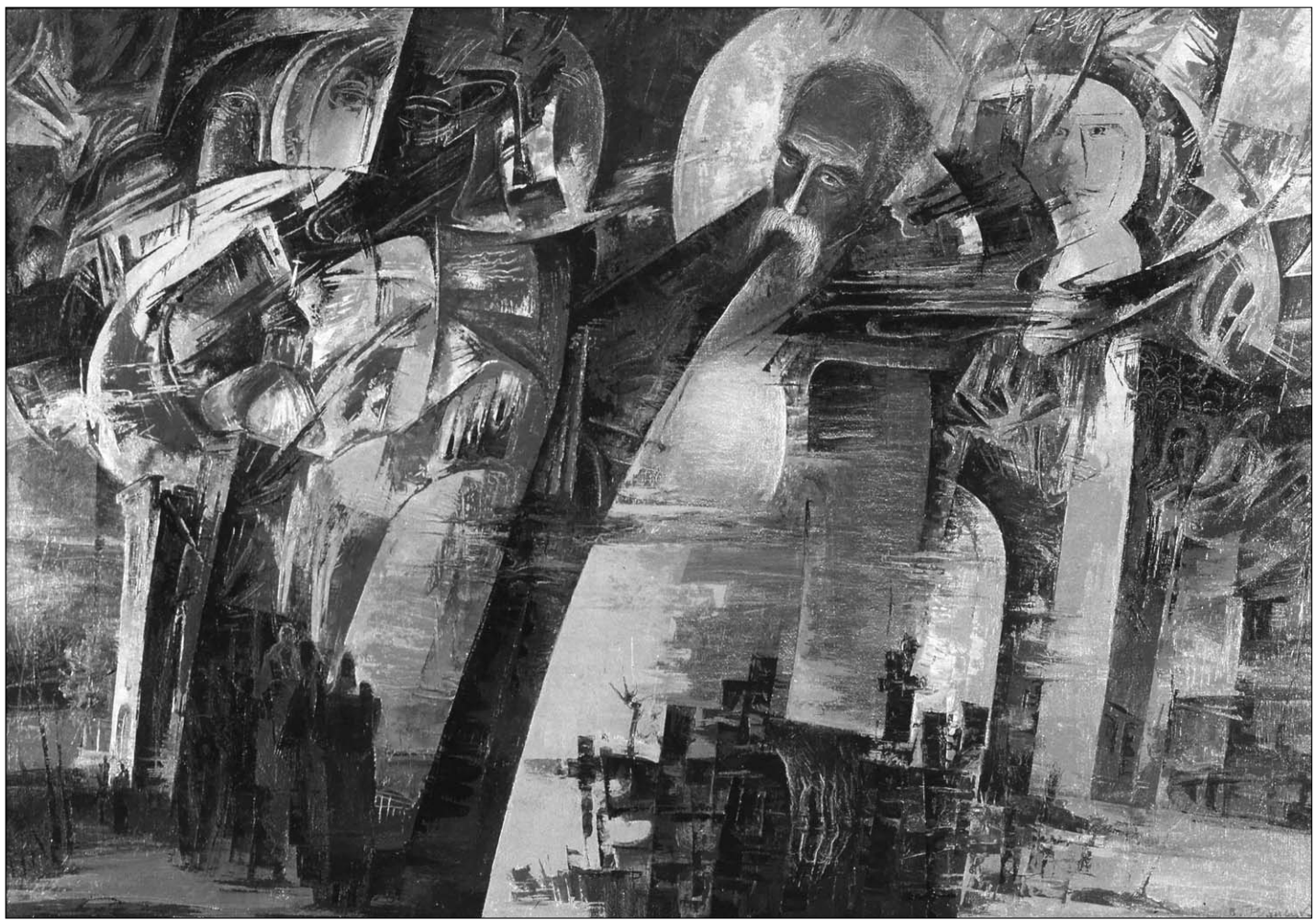

Лауреат національної премії Валерій Франчук. “Три літа Шевченка”. 1997 р.

“ПРОСВІТА” ЗА ІНІЦІАТИВУ “1-е ГРУДНЯ” 2

ХТО, ЯК НЕ МИ? 4–5

ЧЕСТЬ ДЛЯ СЕБЕ, СЛАВУ — БАТЬКІВЩИНІ! 8–9

РІД ВАСИЛЯ НЕЧЕПИ 13

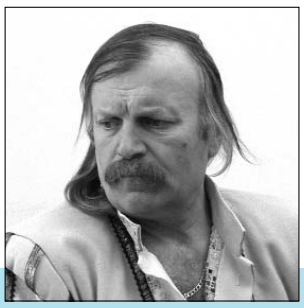

ПРО ЩО РОЗКАЖЕ ПОШТОВА МАРКА 15

Шевченко-200

Роздуми на 158-му річницю з Дня народження Кобзаря

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ,
директор Інституту літератури
ім. Т. Г. Шевченка НАН України,
академік НАН України

Тарас Шевченко — символ українства, речник етнонаціонального буття та духовний консолідатор українського народу. Він — чи не єдиний поет-художник у світовій культурі, який врятував націю від винародовлення в умовах колонізації. Безсумнівно, що сьогоднішня Україна постала на основі Шевченкового духу, думки і слова. Тому слід лише вітати ініціативу Всеукраїнського благодійного фонду “Велика родина” щодо проведення Міжнародного конкурсу кінопроектів повнометражного ігрового художнього фільму, присвяченого 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка. Заслуговує на увагу громадськості та підтримку й такий творчий проект, запропонований і схвалений до реалізації Фондом “Велика родина”, який передбачає проведення в Харкові в травні 2012 року Арт-пленеру “Шевченко. Присутність”. Приємно, що до участі в цьому арт-пленері зголосилися відомі українські художники і скульптори. Переконаний, що ця ініціатива і сам проект зацікавлять інші обласні центри. Можна сподіватися, що Благодійний фонд “Велика родина” в рік 200-ліття від дня народження Тараса Шевченка організує Міжнародний арт-пленер тут, у Києві, або в Каневі.

Роздумуючи над тим, як може бути представлений Шевченко на харківському арт-пленері, слід було б, на нашу думку, звернути увагу його учасників — художників і скульпторів на те, що Шевченко має постати як митець, який, образно кажучи, має два крила. Він — геніальний поет, він — талановитий художник. Вражає вже те, що за своє коротке земне життя (прожив лише 47 років) Шевченко залишив нащадкам величезну літературно-мистецьку спадщину. Якщо пам’ятати, що Шевченко залишив Україну в п’ятнадцятирічному віці і лише тричі відвідав Україну (перша поїздка тривала 8 місяців: 25.05.1843—5.02.1844; друга — два роки: 5.04.1845—5.04.1847; третя — три місяці: 5.06.1859—27.08.1859) і 10 років провів на засланні в Оренбурзі, в Орській фортеці та Новопетровському укріпленні (1847–1857), то доводиться лише вражатися і захоплюватися цим геніальним митцем, його талантом і даром провісництва.

Літературна спадщина Шевченка — поета і прозаїка налічує 240 поезій, із них — 8 поем, драму “Назар Стодоля”, фрагменти 2-х незакінчених драм. До нас дійшло 9 повістей із 20 написаних Шевченком, його щоденник, автобіографії, близько 250 листів.

Мистецька спадщина Шевченка-художника, яка нараховує 835 творів — живописних полотен, рисунків, фортів та ескізів (із них близько 300 не віднайдено), свідчить про те, що він був

— першокласним акварелістом, предтечею європейського імпресіонізму. Відомо 210 акварелей, передусім пейзажів, які за рівнем мистецької досконалості стають у ряд світових здобутків мистецтва;

— блискучим портретистом-психологом. Шевченко виконав 150 портретів, із яких — 43 автопортрети. Художникові належать 20 олійних полотен;

— офортистом. Шевченко — академік гравюри виконав 6 офортів серії “Живописна Україна” та 21 офорт періоду останніх років життя в Петербурзі;

— віртуозним рисувальником. Шевченкові належать понад 230 олівцевих рисунків ландшафтів України, передусім етюдів з натури, виконаних в Аральській та Каратауській експедиціях.

На окрему увагу заслуговує і творча лабораторія Шевченка-митця — ескізи, етюди, начерки, зафіксовані на 360 сторінках рукописів та альбомів.

Шевченкова спадщина має колосальну значимість і для українського народу, і для світової культури. Тому для повноцінного творчого осягнення феномену Шевченка необхідно, на нашу думку, уникати ілюстративності й підніматися до рівня образно-символічного узагальнення.

Саме в емоційно-символічному ключі митці могли б відтворити ідейно-естетичну суть його поглядів, його візій, розкрити визначальні ідеї, міфи, образи і символи, закодовані у творчості Шевченка, у його світосприйманні, у системі художніх образів.

Звісно, можуть бути різні естетичні рівні образного осягнення феномену Шевченка — від художнього відтворення конкретних образів і мотивів до символічного їх узагальнення. Ясна річ, чи не центральним об’єктом мистецького зацікавлення є і буде образ самого Тараса Шевченка в різні періоди його життя — від дитинства, юності, петербурзького періоду інтенсивного навчання, радше, самоосвіти, звільнення з кріпацтва, поїздок в Україну, арешту, заслання і до повернення в Петербург та останніх місяців і днів його життя.

Закінчення на стор. 10

“Національний круглий стіл — це багато думок, пропозицій, які демонструють усю складність ситуації в суспільстві”.

Лише духовність і мораль виведуть на загублений шлях

Ініціативна група “Першого грудня” скликає Національний круглий стіл

Петро АНТОНЕНКО

Це Звернення підписали 1 грудня 2011 року Українська Православна Церква, Українська Православна Церква Київського патріархату й Українська Греко-Католицька Церква. Оглядаючи 20-річний шлях, який ми пройшли, Церква констатує:

“У чому причина наших тривалих негараздів і як налагодити гідне життя суспільства?

...Людина — істота духовна. Її зовнішні успіхи чи поразки — наслідок доброго чи хибного духовного життя. Це справедливо для всього суспільства. Тому не шукатимемо винних ззовні: головна причина негараздів прихована в нас самих, у духовній кризі, яка роз’їдає наше суспільство.

...Ми закликаємо всіх людей доброї волі (незалежно від релігійної, національної, політичної приналежності) засвідчити соборність, розкрити духовний потенціал, даний Богом нашому народу, й утвердити в суспільстві принципи любові, справедливості взаємодопомоги. Єднання суспільства навколо цих духовних ідеалів, громадська самоорганізація і взаємна підтримка — найкращий захист в умовах політичних та економічних криз.

На основі цього патріотичного заклику найбільших українських церков представники інтелігенції України створили громадський рух — **Ініціативна група “Першого грудня”.** Ця надзвичайно важлива суспільна ініціатива значною мірою схожа з утворенням наприкінці 1980-х Народного руху України. Тоді йшлося про проголошення незалежної української держави, подолання тоталітаризму, перехід до демократії. Нині, в час реальної загрози всім цим надбанням, постало питання, як захистити завойоване?

Активні учасники Ініціативної групи “Першого грудня” днями провели в УНІАН першу прес-конференцію, на якій оголосили про ініціативу скликати **Національний круглий стіл**. Ось думки авторитетних громадських діячів.

Фото Петра Антоненка

Глибока суспільна криза, загрози державності України, зубожіння основної маси народу, розчарування і зневіра в людських душах — усе це результат не лише політичних та економічних перипетій, а й наслідки серйозного падіння моралі в суспільстві. Таке глибоке переконання Церкви та кращих представників інтелігенції України. Саме вони в критичні для нації моменти виступили з ініціативою національного порозуміння, пошуків виходу з кризи. Цим продиктоване Звернення Українських Церков до народу з нагоди 20-ліття референдуму на підтвердження Акта проголошення Незалежності України.

Кардинал **Любомир ГУЗАР:** “Ми відповіли на заклик предстоятелів наших церков і вважаємо, що настав час рішучих дій. Так сталося в нашій історії: ми шукали, куди йти, але зайшли в глухий кут, тупцюємося на місці, а може, й гірше, — йдемо назад. І тепер необхідно корегувати напрям нашої діяльності.

Національний круглий стіл — це не дискусійний клуб. Необхідно, щоб усе, про що ми говорили, втілилося у плідній праці”.

Іван ДЗЮБА, письменник, літературознавець, академік, Герой України: “Цей великий проект містить у собі суперечності, з яких треба шукати вихід. Необхідно, щоб усі наші дії були сконцентрованими, без хаосу чи екстремістських випадів. Національний круглий стіл — це багато думок, пропозицій, які демонструють усю складність ситуації в суспільстві, але вірю, що під час дискусії учасники круглого столу дійдуть до якоїсь сконсолідованої думки, знайдуть відповіді на ці болючі питання”.

Мирослав ПОПОВИЧ, доктор філософії, професор, академік, один із засновників Народного руху: “Який характер має об’єднання, що ми його сьогодні представляємо? Саме церкви були ініціаторами руху порозуміння в суспільстві, де в основі — мораль, порядність. Ми можемо дивитися на нашу політичну боротьбу з різних позицій чи то правових, чи економічних, але ніхто не зважає на поведінку політиків, їхню порядність. Саме з цієї точки зору нам треба оцінювати судові процеси, які пройшли і проходять на наших очах, а також всі ті перетворення, які відбуваються в парламенті. Ті трансформації депутатів — не стільки політичний акт, скільки моральний, тобто аморальний.

Варто окреслити ті засади, які не можна порушувати жодному учаснику політичних розмов. По-перше, — це принцип захисту незалежності України. По-друге, — неприпустимо топтатися по свободі, по нормах парламентської демократії. По-третє, — необхідно думати про добробут людей”.

Євген СВЕРСТЮК, письменник, доктор філософії, правозахисник, дисидент: “Ми зібралися тут через велику моральну кризу, яку відчуває кожен із нас. Гроші в гаманці є, а щастя нема. Тепер про наш пройдений шлях. Ми обманюємо себе, коли вимірюємо наше життя від проголошення незалежності. Нагадаю те, що всі знають: нічого не змінилося в день проголошення незалежності. Залишилися ті самі люди, ті самі крісла, та сама школа, звички. Отже, якщо ми хочемо встановити правильний діагноз, треба починати не від 1990 року, а набагато раніше. Основна проблема — це криза людини, яка втратила дорогу. Ми раніше ніколи не мали свободи слова, тепер її маємо, є доступ до інформації. Тоді діставали по блату якісь ганчірки з-за кордону, зараз всього цього вдосталь. Зрештою, можемо говорити правду, і не мусимо брехати.

Одна з цілей Національного круглого столу — спробувати повернути суспільству справжні цінності. Будителі духу потрібні в кожну епоху, без них не зможемо прокинутися від того маразму, коли проголошено демократію, але нею користуються не демократи. Необхідно повернутися до закону і правди, цінностей, які були заборонені”.

Задекларувавши основні позиції Руху “Першого грудня”, учасники ініціативної групи відповіли на запитання журналістів щодо практичних аспектів цієї громадської акції. Суттєвий акцент зробив Іван Дзюба, який наголосив, що започатковано не діалог із владою, як дехто спрощено трактує, а діалог ініціаторів Руху з суспільством. Це діалог людини самої з собою, пошук правди, моральності в собі. Врешті, основна мета — змінити себе. Тільки так ми зможемо контролювати владу, яку обрали.

Звичайно, не обійшли увагою на прес-конференції й цьогорічні вибори парламенту України. Мирослав Попович: “Наш Рух міг би бути організатором чесних виборів. Подумаймо, як дати відсіч цій хвилі неправди та фальсифікацій”. Євген Сверстюк: “Треба переконати кожну людину, що від неї багато залежить. Слово будить більше, ніж постріл. Постріл глушить. Тому не треба стихійного бунту знизу. Треба створити моральну атмосферу в собі й суспільстві”.

Основне запитання — хто формуватиме склад Національного круглого столу. Учасники прес-конференції зазначили, що за це відповідатимуть члени Ініціативної групи “Першого грудня” та оргкомітет, і до участі в НКС запросять науковців, істориків, журналістів, діячів культури, представників громадських організацій зі столиці, і з областей України.

Планується, що Національний круглий стіл буде постійно діючим органом такого суспільного діалогу.

На спільному засіданні Ініціативної групи й оргкомітету визначено дату першого Національного круглого столу: 5 квітня 2012 року. Тема — “Вільна людина у вільній країні”.

Заява

правління Всеукраїнського Товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка

За півтора століття свого історичного існування “Просвіта” боронила права українців на рідну мову, правдиву історію, питому культуру, свою церкву, національну державу, — бо це підвалини буття кожної нації, без яких неможлива їхня перспектива.

Саме тому правління ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка на своєму засіданні ухвалило підтримати Ініціативу “Першого грудня” щодо функціонування постійно діючого Національного круглого столу, де б не лише розглядалися проблеми суспільної кризи, соціально-політичні конфлікти, а й напрацьовувалися рекомендації щодо того, як від задекларованих конституційних засад перейти до реального життя за людськими законами й Господніми настановами в Україні.

Закрити, заборонити, засудити...

Заява українських громадських організацій Росії

У листопаді 2011 р. в “Российской газете” з’явилося інформаційне повідомлення про те, що кілька українських національно-культурних автономій Росії мають намір створити Федеральну національно-культурну автономію (ФНКА) українців і з цією метою 2 березня 2012 р. провести установчий з’їзд. В оголошенні міститься список засновників.

Згідно з законом про національно-культурні автономії громадяни Російської Федерації мають повне право створювати такі організації. Проте, як з’ясувалося, більшість вказаних організацій-співзасновників федеральної автономії **не були поінформовані** і **не давали згоди на участь в установчому з’їзді 2 березня.**

Що стосується **Регіональної національно-культурної автономії українців Москви** (згаданої в інформаційному повідомленні), **то про таку українським організаціям Росії нічого невідомо.**

Існуючі українські національно-культурні автономії Росії нині тісно співпрацюють із Об’єднанням українців Росії — єдиною на сьогодні загальноросійською громадською організацією українців. Створення за спиною ОУР та більшості національно-культурних автономій федеральної національно-культурної автономії, до того ж без згоди цих автономій (що юридичною мовою кваліфікується як “фальсифікація”) — є цілеспрямованою спробою внести розкол у середовище українських громадських організацій Російської Федерації, самочинно виступати від імені російського українства.

Об’єднання українців Росії, українські громадські організації Росії заявляють, що не мають жодного стосунку до оголошеного на 2 березня 2012 р. так званого *“установчого з’їзду зі створення Федеральної національно-культурної автономії українців Росії”* і вважають, що це — свідома провокація, покликана внести розкол в український рух Росії.

Сподіваємося, що відповідні державні органи дадуть належну оцінку такій протиправній діяльності.

О. Павленко, НКА “Україна” в Республіці Комі; **Ю. Мазур,** Громадська організація НКА українців (Архангельськ); **М. Куліш,** Татарстанська об’єднана регіональна українська НКА; **В. Павук,** Місцева НКА українців м. Новосибірська; **В. Любченко,** Місцева українська НКА м. Казані; **Є. Савенко,** Громадська організація Нижньокамська міська НКА “Українське товариство “Вербиченька”; **А. Костюк,** Українська НКА “Батьківщина” м. Калінінграда; **В. Манжос,** Національно-культурна автономія українців Камчатки; **А. Кобзєва,** Місцева українська НКА м. Ноябрська; **В. Тегза,** Міська громадська організація “Українська НКА Санкт-Петербурга”; **Г. Крещенецький,** Южно-Сахалінська місцева НКА українців “Дніпро”; **Т. Дудко,** Об’єднання українців Росії; **В. Дорошенко,** Республіканський НКЦ українців Башкортостану “Кобзар”; **С. Харенко,** Відділення ОУР в Кабардино-Балкарії; **П. Дурановський,** Український культурний центр, м. Прохладний Кабардино-Балкарія; **Л. Скрипникова,** Товариство української культури “Калина”, Республіка Карелія; **Т. Дяченко,** Відділення ОУР у Республіці Саха-Якутія; **Л. Краснобай,** Відділення ОУР у Північній Осетії; **С. Мартинюк,** Відділення ОУР у Республіці Удмуртія; **М. Кожура,** Відділення ОУР в Краснодарському краї; **М. Сергієнко,** НКЦ “Товариство українців Кубані”; **П. Коваленко,** Відділення ОУР в Красноярському краї; **В. Чорномаз,** Відділення ОУР в Приморському краї; **І. Гайдамака,** Відділення ОУР в Ставропольському краї; **Н. Романенко,** Відділення ОУР в Хабаровському краї; **М. Прокопович,** Товариство української культури Хабаровського краю “Зелений клин”; **О. Северянова,** Відділення ОУР в Волгоградській області; **Д. Денисенко,** Відділення ОУР в Воронезькій області; **С. Паняк,** Відділення ОУР в Свердловській області; **Н. Кублановська,** Відділення ОУР в Івановській області; **Є. Васильєв,** Відділення ОУР в Іркутській області; **М. Турчин,** Відділення ОУР в Калузькій області; **Б. Литовченко,** Відділення ОУР в Курській області; **Т. Ключникова,** Національно-культурне об’єднання українців “Криниця” м. Пушкіно; **О. Криницький,** Відділення ОУР у Нижньоновгородській області; **С. Винник,** Сибірський центр української культури “Сірий клин” м. Омськ; **І. Данилюк,** Відділення ОУР в Рязанській області; **П. Лісничий,** Відділення ОУР в Самарській області; **Н. Томашевська,** Відділення ОУР в Тверській області; **М. Філліпова,** Центр української культури м. Томськ; **М. Мих,** Відділення ОУР в Тульській області; **О. Тирпак,** Відділення ОУР в Тюменській області; **О. Павлюк,** Відділення ОУР в Ханти-Мансійському АО; **В. Халімончук,** Культурно-просвітницьке товариство “Українська родина” м. Сургут; **Л. Шалдуга-Кобзар,** Відділення ОУР в Челябінській області; **М. Медяник,** Український центр “Просвіта”; **В. Гіржов, В. Скопенко,** Регіональна громадська організація “Українці Москви”; **М. Волик,** Відділення ОУР у Санкт-Петербурзі

Лютий 2012 р.

Коментуючи дану ситуацію, Голова УВКР **Михайло Ратушний** заявив: “Позиція УВКР залишається незмінною, ми визнаємо Об’єднання українців Росії на чолі з Тарасом Дудком єдиною легітимною репрезентацією української етнічної меншини на території РФ. Наскільки мені відомо, керівництво ОУР оскаржило рішення районного суду з приводу свого закриття. Позачерговий з’їзд ОУР свого часу вніс усі необхідні зміни до свого статуту на вимогу Міністерства юстиції Російської Федерації. Чому діяльність Об’єднання українців Росії до сьогоднішнього дня не відновлена — питання до керівництва Росії. І якщо керівники відділень ОУР і представники інших добре знаних українських громадських організацій у Росії не вітають скликання “установчого з’їзду” культурної автономії, то їхня позиція для нас залишається визначальною. Ми засуджуємо будь-які спроби розколоти українське громадське життя за кордоном і не має значення, де це відбувається — в Російській Федерації чи деінде”.

Путінізм як вибір Росії: що за ним?

Петро АНТОНЕНКО

Володимир Путін 4 березня переміг на президентських виборах у Російській Федерації і втретє обраний на пост глави держави. Переміг у першому турі, набравши майже 64 % голосів. Що за цим результатом? Це справді вибір Росії і які він матиме наслідки для України? Для відповіді коротко нагадаймо деякі факти.

Володимирові Путіну, уродженцю Ленінграда, в жовтні виповниться 60 років. Типова і стрімка партійна, чиновницька і спецслужбівська біографія. Основну кар’єру зробив у КДБ СРСР. Повернувся в це відомство уже в пострадянській Росії, де очолював ФСБ. Перебравшись у Москву, дуже швидко опинився на вищих щаблях влади. Останні місяці 1999 року очолював уряд РФ. В останній день року президент Росії Борис Єльцин, який несподівано залишив пост за кілька місяців до завершення своєї каденції, саме Путіна призначає виконувачем обов’язків глави держави. Потім Путін двічі перемагає на президентських виборах — 2000 і 2004 рр. Оскільки Конституція РФ дозволяє одній особі обиратися на посаду президента не більше як два рази підряд, 2008 року Путін рекомендував на цю посаду главу своєї адміністрації Дмитра Медвєдєва, якого обрали президентом, а сам наступні 4 роки був прем’єром.

Оскільки та ж Конституція не забороняє політикам обиратися на посаду президента і втретє, але не підряд, то восени минулого року з’їзд партії “Єдина Росія”, главою якої також є Путін, висунув його кандидатуру на нові вибори, пообіцявши в разі перемоги, призначити Медвєдєва на посаду прем’єра. Про таке призначення вже заявив і Путін.

Ось такі не шахові “рокіровки”, коли на вершині російської влади втретє з’являється тандем Путін—Медвєдєв, попри те, що саме Медвєдєва, набагато молодшого від Путіна й ліберальнішого, багато хто волів би бачити на посаді глави держави. Але система є система. Дуже точно охарактеризував її один із лідерів справжньої (на відміну від іншої) демократичної російської опозиції, відомий політик, уродженець Львова Григорій Явлінський, назвавши цю систему влади в Росії “корпорацією”, чимось на кшталт закритого акціонерного товариства, до якого мільйони звичайних росіян не мають ні стосунку, ні доступу.

І все ж, доводиться визнати, що це вибір росіян, люди переважно голосували за Путіна. Нехай ця перевага й менша, ніж намальовані прислужливими авторами “рейтинги”, але все ж це перемога вже в першому турі. Нагадаймо, що в Україні лише перші президентські вибори 1991 року кандидат Кравчук виграв у першому турі, всі наступні пройшли у два тури.

Отже, двічі прем’єр і тричі президент Путін на цій посаді пробуде 14 років: нині Конституція збільшила в Росії термін президентства з 4 до 6 років. А якщо Путіна оберуть через 6 років ще раз на другий термін, то це вже 20 років на владному Олімпі. На пострадянському просторі такі рекорди мають хіба що Назарбаєв у Казахстані та Лукашенко в Білорусі, обраний позаторік, після 16-ти років президентства, вп’яте (!) ще на 4 роки. (До речі, випадково чи ні, але саме ці держави спільно з Росією ліплять якусь подобу колишнього Союзу). Отож резонно нині в Росії, цьому продовженні СРСР, уже пригадують 18-річне керівництво Брежнєва, цей апофеоз застою.

Застій у головах росіян має своє пояснення. Коментуючи обрання Путіна, один із лідерів нашої опозиції Анатолій Гриценко дуже слушно навів у своєму блозі уривок із книги російської письменниці Людмили Уліцької “Казус Кукоцького”. Суть цього тексту — тоталітарний комуністичний режим СРСР, породжений у Росії, розтоптав і саму російську націю: мільйони кращих людей були знищені в громадянську війну, колективізацію, репресії. Геноцид нації підірвав її генофонд. Звідси й потяг до “стабільності”, ностальгія за радянськими часами. Не випадково серед лідерів останніх президентських перегонів у Росії все ті ж знайомі постаті — глава комуністів Зюганов і одіозний Жириновський. Кожен набрав свої голоси, але частина їхнього електорату підтримала й Путіна — дуже вже схожий цей електорат. І не лише убогістю — попри фантастичні статки держави, нагуляні на нафті й газу, основна маса росіян була й залишилася злидарями. Схожий електорат ще й потягом до харизми доброго царя, втовкмаченими століттями ідеями шовінізму — нехай і в драних “портках”, але громадянин великої держави, яка прагне диктувати все і всім. Ось складові перемоги Путіна.

Але все не так просто. І застій Росії, судячи з бурхливого протестного 2011 року з його нечуваними для країни 100-тисячними антипутінськими мітингами, явно не загрожує. Резонно зазначив політолог Вадим Карасьов, що новий Путін прийшов ослабленим, що йому просто пощастило впіймати останню хвилю “путінізму” в Росії, але це початок його кінця.

Нам в Україні важливо знати: що ці вибори означатимуть для нашої держави? Тут думки політологів розходяться, про що засвідчила понеділкова прес-конференція в “Інтерфакс-Україна”, де по гарячих слідах коментували результати виборів. Політолог Володимир Бондаренко прогнозує посилення політичного й економічного тиску Росії на Україну, мета якого — втягування нашої держави у формовану Росією подобу СРСР — Євроазійський союз. Також почнеться, точніше продовжиться і активізується переділ української власності на користь російського капіталу. Тим більше, що подібні до путінської виборчі програми мали і згадані вже лідери перегонів Зюганов і Жириновський, які, попри декларовану опозиційність, можуть посилити владну вертикаль. Не зайве нагадати, що всього кілька місяців тому в Росії пройшли парламентські вибори, і найбільше голосів набрали ті ж сили, що й на президентських виборах.

Дещо інший погляд у політолога Володимира Фесенка, і в оцінці виборів, і їх наслідках для України. І ця точка зору раціональніша. Насамперед над ким здобув перемогу Путін? Демократична опозиція зараз на маргінесах, придворна була і є, а от нова реальна опозиція на вибори ще не пішла. Йдеться саме про оті тисячі й мільйони росіян, які восени вийшли на вулиці і площі столиці та великих міст Росії. Цей рух за антипутінську, нову Росію ще тільки формується політично. Якоюсь мірою його представляв новий політик, теж один із лідерів перегонів мільярдер Михайло Прохоров. Але ці мільйони протестного електорату вже показали: путінська Росія ослабла. Тож Росію, країну, де влада поки що відкрито ігнорує справжню опозицію, протести народу, чекають серйозні потрясіння. Поки що підтримка опозиції в Росії не така велика, як в Україні, але в Росії все тільки починається.

І це справді так. Путіну і його команді за 12 років не вдалося реформувати країну, знайти порозуміння й опору серед середнього класу, подолати бідність. Натомість олігархізація Росії зашкалює. Не випадково на чолі її й сам... “демократ і реформатор” Путін. Вигодуваний комуно-радянським режимом, здавалося б, його вірний адепт і слуга, Путін тим не менше, хутко опинився в лавах найбільших олігархів. Звичайно, його колосальні статки розписані на сім’ю (чи не паралель з Україною?). Але ж факт, що Путін за час перебування при владі створив імперію, як повідомляють британська The Sunday Times і чеська Lidovй noviny газети. І клан Путіна один із найбагатших у світі, це десятки мільярдів доларів. До управління фінансовою імперією Путін залучив багато родичів і друзів, у сімейну справу входять племінники Путіна, його дружина, брат.

Словом, криза в Росії, як зазначив Фесенко, змусить російську владу робити акцент на внутрішніх факторах, простіше кажучи, їм стає вже не до України. Хоча, звичайно, вихід із криз часто шукають поза межами своєї держави, в агресивності щодо інших країн. Образ “політичного мачо”, сформований для Путіна, спонукає його до різкої позиції щодо України. Подібну думку висловив і Вадим Карасьов, зазначивши зокрема, що чим більша агресія, тим більший спротив. Іншими словами, чим більше Росія “наїжджатиме” на Україну, тим більшу відсіч отримає від неї. Принаймні має отримати, як від влади, так загалом і від нашого суспільства. Що ж, сподіваймося, що, може, хоч це спонукає декого в Україні згадати, що є такі поняття, як державна незалежність і національні інтереси. Залишимо право росіянам розбиратися самим у власних перипетіях. Бо Росія — не Україна, і, як сказав один із наших президентів, Україна — не Росія.

«Я вам фельдфебеля в науку дам!»

Оксентій ОНОПЕНКО,
Москва,
Російська Федерація

“Починаючи з наступного року, з українського бюджету буде щорічно виділятися 40 мільйонів гривень на патріотичне виховання населення. Зокрема передбачено збільшити кількість патріотів із 31 % 2013 року до 48 % 2017 року, шанувальників української мови — з 17 % до 35 %, тих, хто пишатиметься армією, — з 3 % до 11 %, а ось охочих емігрувати за ці роки зменшиться з 40 % до 20 %”, — так сповістило УНІАН 4 березня 2012 р.

Про безглуздя цих цифр писати не варто. Хто ж довів український народ до такого збайдужіння, якщо 1992 року українці стовідсотково проголосували за незалежну Україну? Адже ті 18 %, що не голосували, належать, швидше за все, до етнічних меншин. Впадає в очі й те, що наші “плановики” не передбачають зростання патріотизму українців хоч би до 50 % плюс один голос, а щирих українців — до більш, як 35 %. З усього видно, що “ТойХтоРахує” і планує, уже поділив Україну, причому, явно обмежив “територію українськомовних” Галичиною.

Знайти авторів цієї “цидулки” неважко. Досить проглянути кадрові призначення в уряді, президентській адміністрації. Для них “Україна — західний проект XIX сторіччя”. Такою бачать Україну творці “руского міра”. Більш того, мрію “устроітєлєй” озвучила голова Комітету з питань охорони здоров’я Верховної Ради України Т. Бахтєєва: “В Україні залишиться 8,0 мільйонів українців!” Чи ж не про знищення України мріють “устроітєлі”? І чи не для виконання цього плану нині здійснюється кадрова політика?

Зовсім не дивно, що в роки чинної в Україні влади значно погіршилися умови проживання українців і в Російській Федерації. Апофеозом тогорічних судових процесів над Українською культурною автономією в Росії (яка де-факто не діяла) і над Об’єднанням українців Росії стало фактичне “списання” мільйонів українців у цій країні. Статистично тут залишилося 1,93 млн українців. Хоча, українці тільки в Сибіру складають не менше третини населення. Чи ж не для того було організовано судові інсинуації із забороною публічної діяльності українських структур, щоб реалізувати процес “списання”? Та й влада в Україні нині сприятлива, промовчить.

Недавно українські владці виділили якісь там кошти на українську діаспору — кілька мільйонів. Зокрема й на проектні роботи з відновлення павільйону “Землеробство” на колишній ВДНГ у Москві. Скажіть, який стосунок до того павільйону має українська діаспора? Натомість існуючий Національний культурний центр України, який належить Україні і який вона фінансує, українська діаспора практично не відвідує, як і Бібліотеку української літератури в Москві, бо всі знають, що читацькі квитки заносять до бази даних російських спецслужб. Не від страху стороняться, а тому, що неприємно, коли над культурою стоять “фельдфебелі”.

На одне з засідань літературної секції товариства української літератури минулого року завітала російськомовна депутатка з України. Зайшла, коли свої вірші читав українець із Тули, пан К. “Что так грустно? — бадьоро втрутилася землячка. — Нєльзя лі что-нібудь повєсєлєє?”. Не знала землячка, що інженер-винахідник, автор десятків патентів із Тули читав вірші, присвячені активісту української громади в Тулі, якого невідомі вбили в під’їзді житлового будинку, а його жінку покалічили. Так само невідомі в житловому будинку вбили керівника українського самодіяльного хору у Владивостоці. Подібне трапилося в Ульяновську.

Нині в Одесі курсують маршрутки з гербами і прапорами РФ і з написом “Новороссия”. Править в Одесі злісний українофоб. У Криму державний чиновник не хоче бачити документів українською мовою. Міністерством освіти України керує людина, для якої все українське — чуже й ненависне. У найближчому оточенні глави Української держави — чужинці. Глава уряду не знає державної мови, держслужбовці не користуються українською. На телебаченні українська мова — рідкісне явище. Соромно й сумно...

Новітні атрибути Переяславської Ради

Під час президентства Кучми Росія спробувала захопити острів Тузла, але це їй не вдалося, — весь український народ, разом із Президентом, були проти цього дикунського вчинку. Щоб надолужити нездійснене, великий Українець XXI століття в Харківських угодах продовжив перебування ЧФ Росії у Севастополі на 25 років і засвідчив цим свої найрідніші “братські відносини” з Росією. “Братня дружба” та “стратегічне партнерство” для нього — це найголовніше. За даними різних російських досліджень, нині до 52 % росіян твердо переконані в тому, що Україна їм ворог. Незалежна Україна для Російської імперії — якесь непорозуміння і витвір недоумків, тому що Україна — невід’ємна частина Росії. Таке переконання росіян. Загарбання України, поневолення її народу було найбільшим досягненням колишньої Російської, а потім і більшовицької імперії. Отже, Росія з втратою України не змирилася і ніколи не змириться. Вона буде всіма засобами (включаючи і військову силу) намагатися повернути Україну в московське ярмо. Як тільки Російська Федерація поверне собі частку колишньої міці, першою, проти кого вона буде застосована, — стане Україна. І звідси зрозумілою стає та величезна загроза незалежності України, яка пов’язана з перебуванням російських військ на нашій території. Утвердивши контроль над Кримом, а фактично і над Півднем України, колонізатор може у будь-який момент використати як плацдарм для “аншлюсу”, а потім спираючись на “п’яту колону” зробити це ще й в Донбасі і на Приазов’ї. Свідчення цього — відверта фашистська агресія проти незалежної Грузії. Колонізатор і загарбник залишається таким, яким він був споконвіків. Тож не забуваймо цього, тому що Харківські угоди — новітні атрибути Переяславської Ради.

Микола ВІРЧЕНКО,
м. Яготин
Київської обл.

“Єдиний шлях розв’язання негараздів — повернення до національних цінностей українського народу”.

Повернутись до своїх надбань

Олександр ГРОМОВ,
Київ

“Хто винен у негараздах країни?” — на це запитання наші політики відповісти не можуть. Тож аби зрозуміти, що коїться навколо, треба зазирнути в історію.

Наш геній Тарас Шевченко гнівно картав пана, який в обідраному селі ходить у свиті й вольнодумствує в шинку. Аж цей перерджений знову вигулькнув, свояк для всіх, охочий побалакати на зібраннях. Чи ж не подібне вольнодумство спостерігаємо у Верховній Раді, де ухвалюють недосконалі закони, а поведінка окремих депутатів надто легковажна.

Законодавство і теорія держави ввібрали в себе життєвий досвід багатьох поколінь, праці науковців і мислителів з усього світу. Звертали увагу й на профілактику правопорушень, недопущення їх у суспільстві. Але так уже трапилося, що мудрого законодавця ми не мали за радянських часів, не маємо й тепер. Тому й виникли тіньова економіка й організована злочинність. Зарадити цьому може реформування економіки.

Якось почув: “Що нам дала незалежність? Вони збагатилися, ми збідніли”. “Вони створили закони для себе і вже нічого не змінити, хоч би хто прийшов до влади”. А як щодо соціологічних опитувань? Більшість громадян вказує, що звели кланово-олігархічну споруду з величезним майновим розшаруванням людей. І це в країні, де всі знають, що таке голодомори, репресії, якою тяжкою працею відбудовувалися міста й села.

Вихідці з колишньої партноменклатури, які очолили владу після проголошення незалежності, не відзначалися масштабністю мислення.

Раніше номенклатурних працівників переводили з одного місця роботи на інше, і не завжди на вищі посади. Не вдалося опанувати управлінням на одній ділянці, знаходилася друга, третя, аби лише керівна посада. Провал за провалом, а неначе ростеш, такий ти незамінний, як тоді часом жартували. Так ось, складається враження, що й сьогодні незмінна й майстерна на всі руки колишня партноменклатура будує незалежну Україну за своїми правилами, з дотриманням своїх привілеїв. Бо немає над нею вже партійної дисципліни з оргвисновками, і з керівного центру ніхто не приїде перевіряти скарги. Навіть коли прискіпливі журналісти розкопають щось і донесуть до людей, усе минає безкарно.

За політичною незалежністю треба досягати економічної. В умовах України — це зменшення енерговитратності, розширення власного видобутку газу, надходження його з інших країн, не тільки з Росії. Чому ж тоді газовий зашморг і досі не ліквідовано? Бо газопостачання — джерело збагачення, тільки не для країни, а окремих осіб.

Надзвичайно важливого значення набуває захист національних інтересів країни. Хто в нас це здійснює і як? По-перше, треба знати ці національні інтереси, в чому вони полягають, по-друге, обов’язково враховувати їх у внутрішній і зовнішній політиці. Як у нас це відбувається, добре видно з газових угод, які уклало наше керівництво з Росією. А про що свідчить заробітчанство наших людей за кордоном, вивезення капіталів до іноземних банків? Скарги ж, що у нас ледве жевріють вогнища культури, закривають книгарні, кіностудії, не вистачає грошей на освіту, медицину, науку — все це голоси волаючих у пустелі.

Невдачі національно-демократичних сил під час перетворень у країні зумовлені не лише браком там людей з організаторськими здібностями, націонал-демократи безпідставно взялися видавати себе за єдиновірних виразників народних дум, не враховуючи досвід попередників, провідників української нації. А там є вивірені, обґрунтовані настанови, застереження, з чого треба починати будувати державу, які труднощі виникають на цьому шляху, як їх подолати.

Майдан 2004 року продемонстрував наше вміння об’єднуватися для захисту свого волевиявлення. А потерпіли поразку не учасники Майдану, а ті випадкові люди, за яких вони виходили на вулиці. Це урок на майбутнє, треба бути пильними до наших політиків.

Єдиний шлях розв’язання негараздів — повернення до національних цінностей українського народу, серед яких правдолюбство, працьовитість, взаємодопомога.

Італія підтримує Юлію Тимошенко

Маріанна СОРОНЕВИЧ,
головний редактор Української газети в Італії

Україна і світ пильно стежили за гучним процесом у справі колишнього прем’єр-міністра Юлії Тимошенко. Світова спільнота одноголосно визнала цей процес політично упередженим. Зокрема послу України свою стурбованість висловило МЗС Італії. Після засудження Тимошенко протести світової спільноти не припиняються. Нещодавно в Мілані на центральній площі Кордузіо пройшов мітинг, організований асоціацією “Радікалі сенца фісса дімора”. Мета учасників — висловити підтримку екс-прем’єр-міністру та протест проти згортання демократії в Україні.

Президент асоціації Марко Ді Сальвіо зазначив: “У жодній країні, яку можна вважати демократичною, лідера опозиції не мають права засуджувати у такий несправедливий спосіб. Це доказ того, що Україну Януковича треба вважати режимом і диктатурою”.

Міжнародна організація “Альянс демократів” із штабквартирою у Римі, яка об’єднує партії та міжнародні організації, що сповідують принципи демократії, заявила про підтримку кандидатури Юлії Тимошенко на отримання Нобелівської премії миру. Тимошенко “бореться за фундаментальні демократичні принципи у світі”, йдеться у прес-релізі Альянсу.

Що думають про цю резонансну справу українці Італії? У період із жовтня до лютого на сайті Української газети в Італії **http:www.gazetaukrainska.com** читачів запитали: “Ви погоджуєтеся із вироком, винесеним Юлії Тимошенко?” В опитуванні взяли участь 947 респондентів. 547 осіб відповіли: “Ні, її слід виправдати”, 173 із них вважають, що вона винна, але не заслуговує на семирічне ув’язнення. Те, що вирок справедливий, вважають 123 особи.

Звільнення лідера української опозиції Юлії Тимошенко має стати пріоритетом для новообраного голови Європарламенту, таку думку озвучила євродепутат від Італії Лічі Ронцуллі на пленарній сесії у Страсбурзі. Українські політики не можуть ігнорувати Європейську точку зору, адже від неї залежить, чи буде Україна в ЄС.

Євро—2012 і національна гордість

Богдан САВКІВ,
гірничий інженер, Київ

Кілька місяців залишилося до чемпіонату континенту з футболу, що пройде у нас і в Польщі. Заслуговує пильної уваги моральна підготовка гравців збірної України та наших уболівальників на стадіонах. Здається, стало зрозумілим, що здійснюване свого часу штучне поголовне заганяння всіх київських динамівців у партію СДПУ(о) нічого спільного з виховною роботою не має. Як і нічого це не давало щодо прищеплення спортсменам любові до рідної мови.

Почну з капітана збірної України Андрія Шевченка. Зважаючи на високий авторитет у світовому футболі, йому треба нарешті публічно заговорити рідною мовою, мовою батьків, нею ж чудово розмовляють дід, батько, мати, сестра спортсмена. Публічно розмовляючи італійською, англійською, обіцяючи, що сини вивчатимуть батьківську мову, час йому як господарю авторитетного форуму заговорити однією з кращих мов світу. Не віриться, що ще хтось із капітанів збірних команд країн-учасниць фіналу не говорить рідною мовою. Чомусь останнім часом перестав спілкуватися рідною мовою віцекапітан Олександр Шовковський, раптом “забули” свою мову Й. Сабо та О. Базилевич, забув знавець навіть шведської мови

В. Євтушенко. Погляньмо, як нормально повелися щодо цього такі відомі у світі спортсмени, як Сергій Бубка, Віталій Кличко.

Наші спортсмени, що представляють одну з найспівучіших націй світу, самі повинні виконувати державний гімн перед матчами.

І підтримка уболівальників на різних стадіонах відрізняється. Лідирує Львів, коли в заповненому стадіоні в єдиному патріотичному пориві наприкінці поєдинку, стоячи, заспівали національний гімн. Неповторний емоційний вплив передався гравцям. А ось у Донецьку на найкращій тоді українській футбольній “Донбасарені” на матчі збірної проти французів було лише 15 тисяч уболівальників і матч закінчився розгромом нашої команди. Оскільки за результатами жеребкування ми гратимемо в Києві, Харкові та Донецьку, то цим містам необхідно дотягнутися до рівня львівських уболівальників.

До такого футбольного свята потрібно вирішити давно назріле питання про створення україномовного футбольного часопису. Щодо нашого видання “Футбол”, то неприємно вражає лексика. І взагалі, необхідно хоча б до європейської першості започаткувати гідне видання рідною мовою.

Як голосують, такі й закони

Голові Верховної Ради України п. В. М. Литвину

Шановний Володимире Михайловичу!

Прошу Вас забезпечити голосування кожного депутата Верховної Ради України по відбитках пальців, як в Ізраїлі, або електронним способом, як у багатьох країнах світу.

Доки голосуватиме “рука Чечетова”, доти голосування у Верховній Раді не будуть правдиві, тобто не матимуть юридичної сили.

Прошу Вас вирішити цю проблему до нових виборів у Верховну Раду.

З повагою

Валерій ЦИБІЗОВ,
Київ

Навести лад у громадському рухові

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Українські громадські організації давно залишені напризволяще. Політикам вони потрібні лише як постачальники волонтерів на виборах і як масовки для політичних акцій. Владі як соціальні партнери й розумні критики вони тим паче не потрібні. Громадяни навіть не підозрюють про їхнє існування, зберігаючи совкове сприйняття громадської організації як чогось на кшталт ОСВОДу чи горбачовського Товариства тверезості. На запитання — чим конкретно може допомогти громадська організація — пересічний українець відповіді не знає. У людських головах профспілка продовжує асоціюватися з крилатим виразом “школа комунізму”, а організації чорнобильців, афганців та інші більше нагадують профспілки, ніж сучасні громадські структури. Про грантоїдні організації і говорити зайве, це просто проекти, які “прищепили” на тілі кволого українського суспільства, щоб казати, що є демократія.

Без міцної структури національних громадських організацій наше громадянське суспільство нагадує паралітика. І знизу вгору консолідація громадського руху не відбудеться. Отже, мусить бути ініціативна група, ладна взяти на себе тягар бути громадським урядом, об’єднати громадський рух згори. Для цього потрібне мале коло людей, які знають, що робити. Перше завдання такого самопроголошеного уряду — дати лад громадському рухові, об’єднати його в єдину мережу за допомогою горизонтальних контактів і регламенту. А вже потім організувати всеукраїнську акцію з підтримки народного пенсійного законопроекту чи системи податків буде дуже просто. Якщо такий уряд подбає, щоб було ким керувати, він зможе захищати інтереси громадян. Тоді й політична система зміниться на потребу громадянинові.

Отже, треба зробити інвентаризацію всіх громадських організацій, виокремивши питомо національні, діяльність яких корисна всьому суспільству. Наступний крок — озброїти їх сучасною методологією діяльності єдиного українського зразка. Уряд над українськими розумними організованими патріотами потрібен, інакше все буде так, як є — броунівський рух патріотизму, розумні дискусії і безконечне творення груп у ФБ.

Спадщина академіка Вернадського і майбутнє нації

Костянтин СИТНИК,
академік НАН України

Вільям Петрович Корнійчук за освітою інженер-радіотехнік. Закінчив Київський політехнічний інститут і аспірантуру. Захистив кандидатську дисертацію на тему з електронної оптики. Працював на виробництві, у різних навчальних закладах і наукових установах. Останні роки займається інноваційним підходом до духовного відродження нації та якісного оновлення всіх сфер громадянського суспільства і держави. Його розробки базуються на адаптації наукової спадщини академіка В. І. Вернадського про ноосферу з метою виходу України на якісно новий рівень цивілізаційного розвитку.

Україна, опинившись в епіцентрі всеохоплюючої кризи, потребує кардинальної зміни свого обличчя у світовій суспільній свідомості. Для цього потрібні принципово якісно нові ідеї і підходи як єдиний шлях оновлення всього нашого життя. Лише за цих стартових умов наша держава зможе вийти в світові лідери.

Будь-яка криза, особливо нинішня, найболючіше б’є по найнезахищеніших верствах населення: дітях, хворих, пенсіонерах. Тому першочергового значення набувають заходи, які спрямовуються на досягнення якісно нового рівня розвитку нашої системи охорони здоров’я, і на підвищення до неї довіри людей. Найкоротший шлях до цього — переведення існуючої недосконалої охорони здоров’я на науково обґрунтовану систему соціального медичного страхування громадян. Звісно, за традиційних умов, що існують у нас, втілити в життя це неможливо. Рівень науки і загалом свідомість людей не відповідають вимогам часу. Тому такого важливого значення набуває застосування наукової спадщини нашого співвітчизника, світового генія академіка **Володимира Івановича Вернадського**.

Єдине, на чому може базуватися наше гарантоване краще майбутнє, — на національному інтелекті. Саме він спроможний оздоровити націю. Найкоротший шлях до інтелекту — за допомогою систем, які розвиватимуться на творчій національній основі з залученням новітніх світових наукових досягнень.

Згідно з ученням про ноосферу **В. І. Вернадського** не лише виявлено тісний взаємозв’язок між здоров’ям нації і її інтелектуальним потенціалом, а й започатковано науковий підхід до збереження та зміцнення здоров’я громадян. Це знайшло логічне продовження у циклі робіт В. П. Корнійчука під загальною назвою “Акад. В. Вернадський і система охорони здоров’я України світового рівня”, які представлені на здобуття престижного лауреатського звання Золотої медалі ім. В. Вернадського. Автор започаткував інноваційну-інвестиційну ідею одночасних і стрімких перетворень у всіх сферах суспільного життя. А також розробив підхід до прориву системи охорони здоров’я України у світові лідери. Запорука успіху — у випереджаючій розробці **“Інноваційної стратегії України”** та **“Інноваційної здоровоохоронної стратегії”,** а також **“Національного інноваційного здоровоохоронного проекту”** тощо. Усі матеріали неодноразово виходили окремими виданнями. Черга за створенням регіонально розгалуженої мережі Креативних центрів стратегічного іміджмейкерства, насамперед у сфері охорони здоров’я.

Невід’ємною складовою інтелектуальної еліти нації виступає інтелектуальна менеджер-провідна здоровоохоронна еліта. Вона мусить бути на рівні світового цивілізаційного процесу.

Розвиток системи охорони здоров’я України відбуватиметься згідно з вимогами переходу від “живого спостереження — до абстрактного мислення і від нього до практики”. Згідно з першим узагальненням відбуватиметься розробка **“Концепції виведення України з епіцентру планетарної кризи”.** На наступному етапі новаторських перетворень залучатиметься **“Вселенська стратегічна концептуально-професійна ініціатива”**. З впровадженням її стане можливим відчутне наближення всіх складових суспільно-політичних і соціально-економічних систем до світового провідництва.

Згідно з вченням Вернадського про ноосферу розв’язання поставлених завдань досягатиметься шляхом створення умов для творчої ініціативи якісно нової генерації. Зазначена система розвиватиметься на інтелектуально потужній національній основі, залучаючи новітні світові наукові досягнення. На ділі, як пише автор, “енергія творення суспільства перетвориться в активність конструктивних прагматичних дій”. Але для цього потрібна якісно нова робота об’єднаної когорти однодумців-професіоналів із національно свідомими лідерами.

На городі бузина, а в Києві «Спасибо! Вас тоже»

Валентина СЕМЕНЯК,
член Національної спілки журналістів України, м. Тернопіль

Невже ніяк не відродяться патріотичні традиції, звичаї на півдні і сході України, та й у Києві? Скільки років поспіль на Різдвяні свята телефоную туди, щоб привітати з Різдвом Христовим, і щоразу чую у відповідь на моє традиційне привітання “Христос родився!” — “Спасибо и вас тоже”.

Тому я зовсім не здивувалася, прочитавши, що сесія міської ради Дніпропетровська прийняла рішення одну з вулиць міста назвати іменем Брежнєва. Замість того, щоб відроджувати втрачене і знищене, закарбовуємо імена тих, хто нищив наші святині.

Якось група молоді із села Великі Гаї поїхала з вертепом до Києва, то їх там сприйняли як політичне угруповання, яке вже почало проводити агітаційну роботу перед виборами! А вони ж були у вертепних костюмах!

Чи знаєте, що означає в перекладі з латини слово “арії”? Коріння.

А в перекладі із санскриту? Найпершою і найдавнішою мовою світу це означає: “Іди і дій”. А чи діятимемо, якщо втратимо зв’язок із тим корінням. Бо коли його не підживлювати, не підливати священними водами пам’яті й традицій, воно всихає.

Березневий дзвін

Лідія КУПЧИК,
голова Львівської міської організації Всеукраїнської Ліги Українських Жінок

Березневі дні закономірно й традиційно асоціюються з ім’ям нашого великого українського пророка **Тараса Шевченка**. Сам Господь міцно поєднав Великого Поета із цим весняним місяцем: на нього припадає день його Янгола — Тараса, день народження і день смерті, і навіть “Кобзар”, який став орієнтиром для українського народу, вперше було видано у березні 1840 р. Тож прислухаймося до цієї Божої підказки і присвятімо цей місяць нашому Пророкові!

Намагаймося дивитися на світ, на долю Вітчизни Тарасовими очима, тоді це буде найсвітліший, найщиріший і найрозумніший погляд.

Тож погляньмо в український історичний календар на один лише перший місяць весни.

2.03.1876 року народився видатний український історик **Мирон Кордуба**.

Березень подарував нам неперевершені музичні таланти. 4 березня 1815 року народився видатний український композитор, священик **Михайло Вербицький**, кому завдячуємо нашим гімном. 21 березня 1842 року народився геніальний **Микола Лисенко**, 30 березня 1880-го — незаслужено забутий композитор **Ярослав Ярославенко**, 4.03.1949-го — незабутній **Володимир Івасюк**, 6.03.1931-го **Олександр Білаш**, 27.03.1955 р. — наш земляк, композитор і співак **Ігор Білозір**.

У березні відійшов у вічність видатний музикант і композитор, академік **Філарет Колеса.**

А силу українського духу засвідчила трагічна подія 8—9 березня 1946 року. У ці дні стараннями репресивних органів совєтської системи на Львівському псевдособорі було проголошено ліквідацію **Української Греко-Католицької Церкви** й нібито добровільне приєднання її до Російської Православної Церкви. Незважаючи на жорстокі репресії державного апарату тоталітарної країни, майже дві третини українських священиків вистояли, не піддалися тискові й не зреклися своєї віри.

17 березня 1874 року народився український патріот, священик і просвітитель **Августин Волошин**, який усе життя присвятив служінню Богові й Україні. Він пробудив український дух поневоленого люду Закарпаття, підняв його на боротьбу за власну державу. 14 березня 1938 року в Хусті було проголошено незалежність Карпатської України на чолі з президентом Августином Волошиним. І хоч невдовзі Закарпатські землі окупували угорці, ідея незалежності України жила й розвивалася в умах послідовників.

Далекого 20 березня 1632 року народився славний гетьман **Іван Мазепа.**

18 березня 1918 року створено військову організацію “**Українські Січові Стрільці”** на чолі з Володимиром Старосольським. 4 березня 1952 р. у бою з енкаведистами загинув талановитий художник і герой УПА **Ніл Хасевич**. А 5 березня 1950 р. смертю героя поліг головнокомандувач УПА генерал Тарас Чупринка — **Роман Шухевич**. На березень припадають дні народження славних синів України **Марка Боєслава** (Михайло Дяченко, 25.03.1910), поета і члена УПА, та **Михайла Сороки**, провідного діяча ОУН, довголітнього політв’язня (27.03.1911).

У березні закінчили своє життя і пішли у безсмертя **Слава Стецько** (12.03.2002) і **В’ячеслав Чорновіл** (25.03.1999). Пам’ятаймо їх!

Ліга Українських Жінок з особливим пієтетом згадує видатних українок, яких подарував Україні березень: 24 березня 1869 р. народилася громадська діячка, журналістка, сенатор польського сейму, член Союзу Українок **Олена Кисілевська;** 19 березня 1930 р. — наша видатна сучасниця, поетеса **Ліна Костенко.** 29 березня 1976 року закінчила земне життя відома громадська й політична діячка, лідер Союзу Українок, український посол у польському парламенті **Мілена Рудницька.**

Згадку про ці імена будить у нашій пам’яті Березневий Дзвін... Прислухаймося до нього, звернімо свої серця до наших славних земляків. І задумаймося, чи гідно ми продовжуємо їхні традиції любові до Бога й України.

Дякуємо за газету і книги

Добрий день, шановні творці “Слова Просвіти”! Вашу газету ми передплачуємо третій рік. І з нетерпінням чекаємо кожне число. Ми — це шкільна бібліотека. Ваш часопис читають усі: бібліотекарі, вчителі, учні, а публікації використовують вчителі-філологи, історики і ми під час організації масових заходів. Теми статей актуальні й спонукають до обговорень і дискусій. Ваші патріотичні діяння йдуть на користь Україні. Ми підтримуємо творців єдиної патріотичної газети.

Особлива подяка за бонус: отримали п’ять видань “Бібліотеки “Слова Просвіти” — для нас і наших читачів найкращий подарунок.

Зичимо всім Вам міцного здоров’я, терпіння і вдячних передплатників!

З повагою,
шанувальники “Слова Просвіти”, працівники шкільної бібліотеки НВК м. Нетішина на Хмельниччині **Галина БУЛГАКОВА, Тетяна МАТВІЙЧУК**

Погляд

Якось почула по радіо обурений голос слухача, який вимагав від уряду і ЗМІ ширше відзначати 23 лютого як день Захисника Вітчизни, цим самим зберігати пам’ять про бойові подвиги наших воїнів.

Цей день встановлено на честь подвигів російських воїнів на півночі Росії, правомірно, він був святом для Радянського Союзу. Але ж ми живемо в Україні, і в нас повинен бути день Захисника, освячений подвигами українських воїнів.

Першим військовим захистом України, як держави, був бій під Крутами, тому саме цей день наша Верховна Рада і президент повинні б оголосити днем Захисника України і святкувати його, як святкували і святкують у Росії свій день Захисника.

А для відзначення пам’яті про бойові подвиги наших воїнів під час Другої світової війни є достатньо офіційних свят: День визволення Києва, День визволення України, День Перемоги.

Люди! Осмислюйте історію своєї держави, а не насаджуйте славу чужої!

О. ЗАВАДСЬКА,
в сім’ї якої загинули у війну всі чоловіки і чоловіки із сім’ї мого чоловіка

Хто, як не ми?

Віктор КОБЗАР,
українець, читач “Слова Просвіти”, Дніпропетровська область

Пишу відгук на публікацію в “Слові Просвіти”(ч. 4. 2012 р.) “Захистимо свою рідну державну мову”. На жаль, наша мова ще не використовується широко в суспільстві, особливо в науці. І ніхто в Україні нічого не робить для розвитку і вживання нашої мови, держчиновники проводять антиукраїнську політику. Нещодавно голова Дніпропетровської обласної держадміністрації дав інтерв’ю “5 каналу” іноземною мовою. І що ж далі? Це сигнал — кому? Прем’єр не володіє державною мовою — в якій ще країні це можливо? А скільки депутатів усіх рівнів не володіють українською!

Пройдіть проспектом Маркса в Січеславі: чи багато тут українських вивісок? Ми були і є московською колонією, нема нації, є населення. Всі розмови про двомовність — московська дурість. Навіть канцлер Німеччини сказала, що мультинаціоналізм — крок у нікуди.

Пропоную скрізь вперто і наполегливо послуговуватися українською мовою. Ми на своїй землі!

“Головне завдання просвітян — формування в молоді національної свідомості”.

Хто прийшов, той переміг

Надія КИР’ЯН
Фото **Олеся ДМИТРЕНКА**

У Музеї Лесі Українки пройшов конкурс читців поезії геніальної авторки “Лісової пісні”, організований Всеукраїнським товариством “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Його учасники — київські студенти ВНЗ I—II рівнів акредитації.

Розпочала захід старший науковий співробітник музею Любов Коштелянчук. Вона розповіла, що нинішнє святкування 141-ї річниці від дня народження Лесі Українки збіглося з іншою визначною датою — 100-річчям від написання відомого драматичного твору поетеси “Камінний господар”. У залі, де відбувся конкурс, представлені ілюстрації до цього твору з фондів музею відомих українських художників Володимира Василенка та Людмили Ковальчук, а також народного художника Василя Чабанника.

“Не одне покоління читачів долучалося до Лесиного слова, — сказала Любов Коштелянчук. — Вона й сьогодні потрібна нам. Ця дивовижна поетична, емоційна, інтелектуальна сугестія Лесиних творів, яка потрапляє в нашу душу, поглиблює нас, духовно збагачує. Коли ми проходимо внутрішню духовну еволюцію, ми потребуємо нового прочитання Лесиних рядків. Відкриваємо нові барви емоційного, чуттєвого світосприйняття поетеси. У цьому нам допомагають люди, наділені артистичним талантом. Сьогоднішній поетичний конкурс відкриє нам нові таланти”.

Діти хвилювалися, адже їх слухало й оцінювало поважне журі, головою якого була народна артистка України, лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка Лариса Кадирова, а членами — Ірина Щукіна, завідувач музею Лесі Українки, Борис Лавренюк, голова Координаційної ради з питань виконання чинного законодавства ВНЗ I—II рівнів акредитації і розвитку освіти, Василь Василашко, поет, лауреат премії імені Лесі Українки, Микола Нестерчук, відповідальний секретар ВУТ “Просвіта”, Світлана Фещенко, завідувач організаційного відділу “Просвіти”.

“Переступаючи поріг цього будинку, — сказав Борис Лавренюк, — відчуваєш особливу ауру. Адже тут була Леся Українка, тут її особисті речі, книги, якими вона користувалася. Це храм, який ні з чим не можна зрівняти. Тут очищаєшся.

Не хвилюйтеся, ви всі переможці вже тому, що сюди прийшли і доторкнулися душею до Лесиного безсмертного слова”.

Педагоги, друзі конкурсантів хвилювалися не менше за них. Виступив 21 учасник. Репертуар різноманітний: діти органічно вживалися в ролі, яскраво передавали переживання, творчі задуми авторки.

Доки члени журі обговорювали виступи, екскурсоводи розповіли дітям про музей, показали найцікавіші експонати.

Перше місце виборола Аліна Шевчук, студентка Київського транспортно-економічного коледжу за читання вірша “Зоря поезії”; друге місце розділили Анна Безштанько, студентка Київського радіо-механічного коледжу НАУ (вірш “Як я люблю оці години праці”) та Вероніка Потіха, студентка Київського індустріального коледжу (вірш “Напис в руїні”); третє місце зайняли Регіна Земляна, студентка Київського індустріального коледжу (вірш “Хто вам сказав, що я слабка?”, Євген Ланін, студент Київського технікуму електронних приладів (вірш “Слово, чому ти не твердая криця?”) та Мар’яна Микитенко, студентка Київського професійно-педагогічного коледжу ім. А. Макаренка (вірш “Ось уночі пробудились думи”).

Приємно, що взяли участь і стали переможцями конкурсу студенти переважно технічних ВНЗ, що майбутня технічна інтелігенція матиме широкий світогляд, патріотичні погляди.

«Захистімо УжНУ від знищення!»

Звернення Закарпатського обласного об’єднання Всеукраїнського Товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Упродовж багатьох поколінь закарпатці мріяли про те, щоб мати у краї український національний університет. Із метою реалізації цього прагнення за часів Карпатської України йшлося навіть про перенесення із Праги в Закарпаття Українського вільного університету, однак мрію було реалізовано лише 1945 року із утворенням Ужгородського державного університету.

Нині Ужгородський національний університет — потужний і авторитетний ВНЗ України, який є “Альма Матер” для десятків тисяч висококваліфікованих спеціалістів, які здійснили і здійснюють величезний внесок у розвиток народного господарства, науки, освіти й культури всієї України. Вважаємо, що т. зв. “реорганізація” Ужгородського національного університету, яку ініціював Д. Табачник, — навіть не авантюра, а цілеспрямована диверсія проти української освіти у Закарпатті, та й не тільки в Закарпатті.

Закарпатське обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” повністю підтримує “Звернення до керівників навчальних закладів, освітян і студентів України” трудового колективу УжНУ від 23 лютого поточного року, ухвал масового мітингу студентів і зборів трудового колективу 28 лютого, закликає підтримати їх громадськість краю, організації, партії, колективи, а також окремих громадян.

28 лютого 2012 р.
Голова Закарпатського облоб’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка
Володимир ПІПАШ

Відзначили пам’ятну дату

С. КАРПЕНКО,
м. Житомир

У читальній залі обласного державного архіву науковці, представники громадськості області, а також ЗМІ зібралися з нагоди пам’ятної дати Житомирської “Просвіти”: 26 лютого 1907 року, рівно 105 літ тому, адміністрація тодішньої Волинської губернії царської Росії зареєструвала Статут “Волинського Українського товариства в Житомирі”.

Із цієї нагоди в облархіві відкрито виставку документів, пов’язаних із започаткуванням і діяльністю Житомирської “Просвіти” в ті далекі часи.

Відкриваючи виставку, директор облархіву Станіслав Синицький наголосив, що тодішня “Просвіта” впливала на формування національної свідомості, наших земляків і закликав науковців і громадських діячів міста та області активно вивчати нашу історію і витоки української державності.

Голова обласної “Просвіти” журналіст Святослав Васильчук розповів, що біля витоків Житомирської “Просвіти” стояли українські патріоти професор Василь Кравченко та його дружина Олімпіада, сестри-поетеси Вероніка Морозівна (Гладка) та Людмила Курек “Волошка”, письменники Яків Савченко, Клим Поліщук, літературознавець Микола Гладкий, голова губернської земської управи Іван Любинецький та багато інших.

“Просвіта” мала своє приміщення із п’яти кімнат, де розміщувалися секції театрально-драматична, пісенно-музична, масових заходів, видавнича, бібліотечна, читальня. Діяльність товариства поширювалася на повіти й волості.

У роботі товариства брали участь видатні діячі української літератури й культури: Леся Українка з матір’ю Оленою Пчілкою, письменники Василь Стефаник, Михайло Старицький, композитор Микола Лисенко.

Просвітяни проводили літературно-мистецькі вечори, святкування народних обрядів, організовували виставки народного мистецтва, ставили вистави з народного життя та ін.

“Просвітою” активно цікавилася місцева жандармерія, запровадивши негласний нагляд за її активістами. Розмах роботи товариства налякав царську владу, і в квітні 1912 року “Просвіту” заборонили, діячів її піддали гонінням.

Удруге вона відродилась у березні 1917 року, коли постала Центральна Рада в Києві. Заборонила її радянська російська влада 1921 року.

Третє відродження “Просвіти” відбулося 27 квітня 1989 року, коли група житомирських журналістів, художників, літераторів, викладачів ВНЗ і шкіл, студентів створила перший в області осередок Товариства української мови ім. Т. Шевченка, яке невдовзі назвалося “Просвітою”. Першим головою осередку міського товариства “Животоки” обрали Святослава Васильчука.

Згодом товариство очолювали вчителька Люба Ярмолюк, викладач педінституту Ванда Чайківська, письменник Анатолій Журавський. З 2000 року — С. Васильчук.

Головним своїм завданням на нинішньому етапі просвітяни бачать формування в молоді національної свідомості, поваги до рідної мови, культури, пісні, подолання в людей комплексу української меншовартості, формування переконань державника-патріота. З цією метою просвітяни часто виступають із бесідами, лекціями перед учнями шкіл та ВНЗ області, організовують науково-практичні конференції, круглі столи, зустрічі, літературно-поетичні й музичні вечори, походи до місць української героїчної слави, свята рідної мови тощо.

Про цікаві факти з життя і діяльності житомирської “Просвіти” тих років говорили відомі житомирські краєзнавці Георгій Мокрицький і Руслан Кондратюк. Про виставку документів, пов’язаних із початковим періодом діяльності “Просвіти”, давала пояснення начальник відділу інформації та використання документів архіву Галина Гуменюк.

Сюжет про виставку показали по обласному телебаченню, інформацію передали по обласному радіо та в деяких ЗМІ.

Зібралася Козацька Родина

Сергій ДЗЮБА,
заступник голови Сватівського РО ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Сватівське РО ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Луганської області за підтримки райдержадміністрації організувало для земляків свято рідної мови й української пісні. Головні герої — молодіжний гурт “Козацька Родина” з міста Стаханова (керівник К. Кріпак), у репертуарі якого класична, народна, сучасна українська пісня, але переважали козацькі пісні. У Народному Домі “Сватова-Лучка” звучали також твори у виконанні гурту “Сватівські Козаки” з міста Сватове та Михайла Кожевникова (м. Київ). Найкращі виконавці отримали подарунки від глядачів, а також книжки і диски від Видавничого центру “Просвіта”.

Отаман Східного Козацтва України С. Борисенко презентував книжку “Минуле українського козацтва на Луганщині”, а також газету “Козацька варта”, календар на 2012 р. від кредитної спілки “Сватова-Лучка”.

Організатори вдячні спонсорам С. Борисенку, народному депутату України П. Мовчану, кредитній спілці “Сватова-Лучка”, магазину “Квіти Софії” і підприємцю Я. Михайлову.

Був лицарем світла

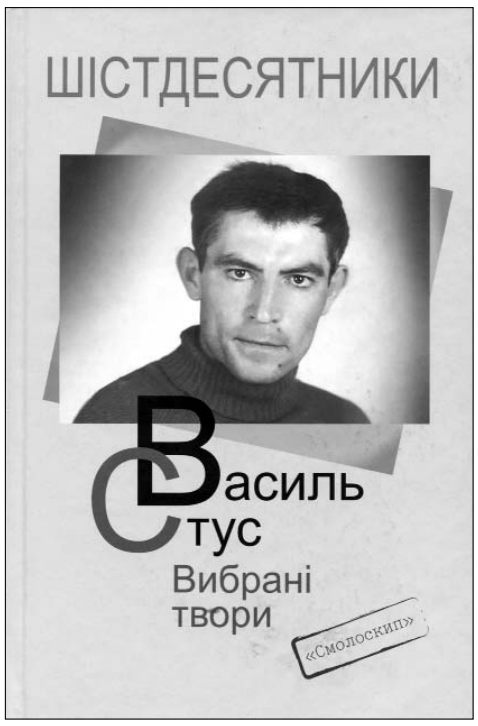

Надія КИР’ЯН

У видавництві “Смолоскип” у серії “Шістдесятники” вийшла книжка вибраних творів Василя Стуса, яку упорядкував Дмитро Стус. Тут представлені ранні вірші поета, вибране зі збірок “Круговерть”, “Зимові дерева (1970)”, “Веселий цвинтар (1970)”, “Час творчості (1972)”, розділи “Поза збірками. Вірші 1960-х рр.”, “Збірка “Палімпсести” (Магаданська версія, в повному обсязі представлено вперше)”, “Вірші 1980—1983 рр.”, “Критика та публіцистика”, “Листування”. До книги також включено літературно-критичні статті, виступи та спогади про Василя Стуса Михайла Хейфеца, Юрія Шевельова, Михайлини Коцюбинської, Євгена Сверстюка, Івана Дзюби, Василя Овсієнка та деяких інших авторів, віршовані присвяти поетові, а також бібліографія, фотоматеріали, примітки. У ґрунтовній передмові “Василь Стус — поет, правозахисник, людина”, а це понад 60 сторінок, Дмитро Стус розповідає про становлення особистості батька, формування його культурно-естетичних переконань, наводить численні листи, спогади про нього.

Презентація книжки відбулася у Київському будинку вчителя. Перед початком прозвучали пісні Сергія Мороза на вірші Василя Стуса “Скучив”, “На золоту солому”, “Тільки тобою” та інші, навдивовижу гармонійні й зворушливі.

Розпочав захід директор видавництва “Смолоскип” Ростислав Семків: “Для нас вихід цієї книги надзвичайно важливий. У ній і упорядник, і видавництво намагалися наголосити на обох іпостасях Василя Стуса: як громадського діяча і як поета, як правозахисника і як людину витонченої рафінованої культури”. Усі промовці наголошували на тому, що одне з чільних місць в українській літературі XX століття, яке Василь Стус по праву посідає, зумовлене і його правозахисною діяльністю, і його протистоянням із режимом, із тогочасною системою.

У планах видавництва повне зібрання його творів. Василь Стус — дивовижний і рідкісний приклад цілісності, гармонійності, чесності, відповідальності перед собою й суспільством. Незважаючи на кількість надрукованих його творів і розвідок про нього, ми тільки починаємо осягати цей феномен “лицаря світла”, людини, яка за найтяжчих умов зуміла залишитися собою, відстояти власну гідність, ніде й ніколи не сфальшивити, постійно зміцнювати дух, розвивати інтелект і максимально використати даний Богом талант.

Роздумами про становлення свого друга як поета й людини поділився відомий правозахисник, доктор філософії Євген Сверстюк.

“Пригадую свою розмову з Михайлиною Коцюбинською наприкінці 1980-х років. Я проводив паралель між Стусом і Лоркою. Висловлював припущення, що Стус в Україні виростає до символічної постаті, як в Іспанії Лорка. Позиція Василя була навіть виразнішою. Михайлина тоді відповіла: “Лорку співала вся Іспанія, а Стуса ніхто не знає”.

У той час було дуже важко припустити: мине два-три десятиліття — і з’являться десятки книжок, присвячених Стусу, його книжки видаватимуть майже щороку. Але Бог береже своє. Є щось, що завжди крилом охороняє велике слово. Нова книжка вибраного дуже вдала, для широкого читача це краще ніж багатотомник.

Отже, ми ніколи не можемо вгадати долі поета, якого закрили, засекретили, знищили і, здавалося б, назавжди”.

Правозахисник, автор численних розвідок про політв’язнів, товариш Стуса по таборах Василь Овсієнко почав виступ цікавим спостереженням: “Коли збирався сюди, я зміряв, скільки в мене вже на полиці книжок Стуса й про нього. До двох метрів уже. Нині додалося ще п’ять сантиметрів”.

Він, як і Євген Сверстюк, наголосив на тому, що Василь Стус обрав хресну дорогу свідомо. Досі побутує думка, що на цю дорогу його “підштовхнули”. Овсієнко зачитав листа Василя Стуса від 29 жовтня 1977 року, який не залишає сумніву, що вибір поета цілком свідомий. Про це свідчать ключові фрази, де він, ще перебуваючи в’язнем, зголошується стати членом Гельсінкської групи, коли дізнався про перші арешти в цих лавах: “Я даю згоду стати його членом (УГС Стус чомусь називав Комітетом нагляду), хоч і мало що можу, будучи далеко від України. Коли перший ряд виліг, треба комусь заступати місце... Не хотілося б, аби всі міркування-заперечення (якщо такі будуть) диктувалися страхом перед танком, що трощить усе перед собою. Скажу вам: до січня 1972 року, себто до першого арешту, я був українофілом. Мордовія зробила мене українцем. Тепер мені байдуже, як мене називатимуть: націоналістом, чи шпигуном, чи зрадником. Я знаю своє — надто катастрофічне духовне існування мого народу, щоб можна було сидіти, склавши руки...

Більше скажу: моя поезія, мої переклади чи літературні статті — то грішне заняття. Обов’язки сина народу, відповідального за цей народ — єдині обов’язки...”

Василь Овсієнко додав: “Я наголошую на цій громадянській позиції саме зараз, коли настають дуже відповідальні часи”.

Літературознавець, доктор філологічних наук Володимир Моренець у своєму виступі також зазначив, що це видання дуже потрібне. “Найбільший чин Василя Стуса як мислителя й художника — це протистояння велетенському злу комунізму, більшовизму. Він втілив у слові не досвід повчання, а досвід страждання. Цим він зробив найбільший пролом в ідеології більшовизму, зробив для нашого часу неймовірно багато”, — вважає Володимир Моренець.

Проаналізувала видання літературознавець, доктор філологічних наук Елеонора Соловей, вона наголосила, що текстів наших найкращих поетів має бути багато, вони повинні бути доступні. Адже знакову постать знають усі, значно менше людей знає поезію. Найкращий спосіб змінити ситуацію, — поява книжок, таких як ця.

Під час вечора поезію Василя Стуса декламували Василь Овсієнко, молоді поети Павло Коробчук, Ірина Шувалова, Іван Коломієць, уривок із нарису Василя Стуса “Феномен доби. Сходження на Голгофу слави” прочитала Леся Матвійчук, музичну композицію на слова поета виконала Олена Голуб.

Припізніла зустріч

Інна НАГОРНА,
завідувач Літературного музею Уласа Самчука в Рівному

20 лютого 2012 р. минуло 107 років від дня народження видатного письменника-волиняка Уласа Самчука і п’ять років, як Літературний музей Уласа Самчука в Рівному відчинив двері відвідувачам.

До цієї дати вперше видано досі ніде не публіковану драму Уласа Самчука “Шумлять жорна”, яку письменник написав далекого 1947 року.

Книга побачила світ у видавництві “Азалія” Рівненської обласної організації НСПУ, у “Бібліотечці Літературного музею Уласа Самчука в Рівному”, завдяки матеріальній допомозі розпорядників спадщини Уласа Самчука — подружжя Оксани та Ярослава Соколиків (Канада).

...Сцена, театр захоплювали Уласа Самчука змалечку. І нехай та сцена спочатку була самодіяльною — не мало значення. Це захоплення ще в Тилявці вихлюпнулося в ініціативу здійснювати в селі постановки театральних вистав, створювати в Дермані школу українського національного танку, вистоювати “на гальорці” модного в Крем’янці “Інтимного театру” і “буревійно оплескувати різні виступи”.

Коли відомий діяч мистецтв Анатоль Демо-Довгопільський створював у Рівному український театр, письменник усіляко сприяв його діяльності: очолюваний Самчуком часопис “Волинь” висвітлював кожен помітний крок цього театру та його ентузіаста-керманича.

“Рівненський Український Театр має дані стати добрим театром”, — писав У. Самчук у рецензії на постановку цим театром музичної комедії А. Демо-Довгопільського “Кохання верховин” у травні 1943 року. Певно, вже тоді уява письменника вимальовувала на рівненській сцені фрагменти власного драматичного твору. Того твору, дія якого відбувалася “під час війни на Волині 1942 року”.

15 жовтня 1947 року в таборі для переміщених осіб Улас Самчук полегшено зітхне: “Дописую мої “Шумлять жорна”. А через два дні, 17 жовтня, запише в нотатник, ніби аж сам собі не вірячи: “Здається, “Жорна” скінчив”.

Насправді ж, до роботи над драматичним твором письменник долучався ще й у наступні дні. Видно, для автора ця річ важила немало. Адже головний герой драми такий схожий на самого Самчука, а дійові особи так виразно нагадують конкретних осіб із його рівненського оточення! Тож над творцем тяжіла особлива відповідальність перед живими і полеглими.

Тому й в авторських нотатках за 21 жовтня знову читаємо запис: “Все ще потію над “Жорнами”, переписую їх третю дію”. А із запису за 30 жовтня довідуємося про таке: “Наступного вівторка (4 листопада) маю бути на конференції МУРу в Майнц-Кастелі, присвяченій емігрантській драматургії... Читатимуть свої драматичні твори: Іван Багряний — “Морітурі”, Д. Гуменна — “Епізод з життя Европи Крицької”, І. Керницький — “На ріках Вавилонських”, Л. Коваленко — “Домаха”, Ю. Косач — “Змова пана К.”, І. Костецький — “Близнята ще зустрінуться”, І. Майстренко — “Кінець Страхова”, Л. Полтава — “Пам’ятник”, ну і я наміряюсь показати мої “Шумлять жорна”, дарма що вони все ще не як слід опрацьовані”.

На думку автора, той “показ” відбувся досить успішно.

І був напружений, але радісний для автора день 11 квітня 1948 року, коли на Третьому з’їзді МУРу доповідач Ю. Шерех назвав Самчукову драму “Шумлять жорна” серед трьох найвизначніших драматичних творів українських письменників.

У літературі тоді були модними і сильними віяння модернізму. Однак на Самчукові “Жорна” ці віяння не поширилися — автор і тут стояв на своєму засадничому принципі: “Сьогоднішній стиль — класичний стиль. Модернізм у зовнішньому та внутрішньому підході до предмету — це

своєрідне світосприймання... Але ні в якому разі стилізація літер і знаків, що закривають брак творчого напруження. Нема нічого легшого, як писати “модерновим” стилем навіть без таланту”.

Нині, зачувши словосполучення “шумлять жорна”, дев’ятеро з десяти українців просто нерозуміюче знижують плечима — тільки й того. А був же цей вислів загальнознаний, бо влучно характеризував цілу епоху — життя українців під німецькою окупацією. Він із найпопулярнішої тодішньої народної пісні:

Небо синє, земля чорна, та земля чорна, та гей!
В Україні шумлять жорна, та шумлять жорна, та гей!..

Ця пісня стала блискавичною відповіддю українців на сувору заборону окупантів користуватися млинами і жорнами. Відповіддю, в якій недвозначно звучить тверда народна віра, що українські жорна перемелють не тільки біду-нужду, а й самого окупанта.

Самчукові “Шумлять жорна” обіцяли і надрукувати, і поставити на сцені. Обіцяли і письмово, і усно люди поважні, порядні. Але вихор повоєнного часу на все наклав свій суворий відбиток. Тож із обіцянок тих, здається, так нічого й не реалізувалося — “Жорна” не розкручені й досі.

Чи повертався Улас Самчук до цього твору пізніше? Та звичайно ж! Машинопис його із численними пізнішими авторськими правками зберігається у фондах відділу рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ксерокопія його є і в Літературному музеї Уласа Самчука в Рівному. А ось окремим виданням твір вийшов уперше.

Працівники Літературного музею Уласа Самчука в Рівному запалили “Свічу пам’яті”, приурочену пошануванню автора безсмертної “Волині” з нагоди 107-ї річниці від дня його народження. У програмі заходу відбулася презентація книги Уласа Самчука “Шумлять жорна”.

У заході взяли участь професор Валерій Полковський із Канади, письменники, просвітяни, Рівненський пластовий курінь імені У. Самчука, учні та студенти.

Під час презентації звучали твори У. Самчука.

6 березня в Інституті декоративно-прикладного мистецтва ім. М. Бойчука відкрилася ювілейна виставка Володимира Прядки з нагоди його 70-річчя.

Честь для себе, славу — Батьківщині!

Розповідають, що якийсь швейцарець-бізнесмен, який уперше побачив ці місця, захоплено вигукнув: "Та це ж маленька Швейцарія"! Не знаю, чи приваблювали з давніх-давен кого-небудь Альпи, бо землі Подніпров'я, як і вся Україна, завжди були об'єктом зазіхань хижих сусідів. Недаремно ж із найдавніших часів, ще до не першого державного утворення предків українців — Київської Русі тут проходила Дніпровська, Пороська, Посульська лінія оборони від диких північно-східних орд, і тягнулася від Прип'яті аж до самого Руського (Чорного) моря. На полях ще й досі можна побачити скіфо-сарматські кургани, трипільські городища і над самим Борисфеном-Дніпром — городища києво-руських часів, зокрема Вишгород, Іван-гора (Ржищів), Чучин, Сар (Ходорів). Буквально поруч Ходорова, трохи нижче, за порогами, був Трахтемирів, де було засновано першу козацьку січ. Отож родила ця земля не лише мужніх воїнів, а й працьовитих хліборобів, талановитих митців. Сімдесят років тому народився тут і дійсний член Академії мистецтв України Володимир Михайлович ПРЯДКА.

Микола ЦИМБАЛЮК

"Я тут народився"

...Ще й року йому не було, коли батько, перед початком Букринської операції, закутавши немовля у кожух, по льоду, через Дніпро подався до тестя на лівобережну Черкащину, в Чорнобай. Дитяча пам'ять вихоплює з давнини років як найдорожче згадку про Святвечір у Ходорові, коли бабуся спекла кілька картоплин (якою ж смачною вона була!), у клуні критий "скурами" великий віз — мажа, якою прадід по сіль у Крим їздив, чумакуючи.

— Ми з дідом, — розповідає Володимир Михайлович, — (мені тоді було років одинадцять) їздили по дерево на сволок до хати. А там степ широчезний, не так як у Ходорові, тож дерев не було. Їздили до Дніпра, ближче до с. Ялинці, що біля гирла Сули, — звідти родом дід із бабою. Тепер там море Кременчуцьке, людей виселили, розігнали. До схід сонця на волах виїхали, а повернулися, коли вже глибокі сутінки вкрили землю. Так я стільки світу побачив!

За його пам'яті, ще у війну, в Ходорові церква стояла: козацька, старовинна, з товстезного дубового бруса складена без жодного цвяха. Коли сонце за Дніпром сходило, то далеко аж на лівому березі п'ять маківок її видко було — над рікою, на високій горі стояла. А як задзвонять на дзвіниці, то й у Переяславі було чути. Знищили цей безцінний витвір дерев'яної архітектури. Але не знищити пам'ять людську. За існуючими знімками з альбома відомого історика-краєзнавця, професора Київського університету Г. Г. Павлуцького, за два тижні Володимир Михайлович відтворив олією на полотні ту церву на тлі мальовничого пейзажу і підписав: "Я тут народився".

Скульптура — це скіфські баби

Володимир Прядка як кожна талановита людина — оригінал. На його думку, талановитість не передається генетично. Все залежить від умов, у які потрапляє людина. Оточення (природне й людське) формує світогляд, життєві цінності й духовний космос особистості. "Чому серед вихідців із села так багато талановитих людей? — запитує і сам відповідає. — Бо селюки виховуються в оточенні краси природи, на глибинних народних традиціях, знають ціну важко заробленого шматка хліба". З нотками щему згадує, як співали колись на селі.

— Пам'ятаю, йдуть із сапками дівчата в поле працювати — співають. Вертаються з роботи стомлені — співають. Це не тільки молодість, це пружина якась у душі українців закладена. Завдяки цьому народ зберігся.

Володимир Михайлович душа поетична. Вчився у 117-й школі (тепер це гімназія ім. Лесі Українки), що на Лютеранській. Жила родина на Хрещатику, де батькам 1954 р. дали квартиру. Вони обоє будували метро.

Батьки давно запримітили Володині здібності: малював, із пластиліну любив ліпити, — тож повели його в художню школу, ту, де нинішня Академія мистецтва й архітектури (будинок колишньої Київської духовної семінарії), на Вознесенському узвозі. Склав іспити на четвірки і — вступив. Серед учнів було чимало хлопців із села. З Києва лише кілька. Викладачі — цікаві, неординарні. Вчителькою рисунка була в нього Алла Горська, яка замінила іншого вчителя, Віктора Зарецького. "Те, чого в неї навчився, й досі живе, на світі тримає, — стверджує Володимир Михайлович. Бо в інституті викладання рисунка майже нічого не дало. Скульптурі вчився у Бориса Степановича Довганя, Володимира Павловича Луцака. У Довганя була особлива естетика, він великий майстер узагальнень, поетичної форми, не примітивно реалістичної, а конструктивної".

— Луцак був простого роду, як і ми — селюк, — згадує Прядка, — була кам'яна впертість — він так і працював. Якщо робив якусь роботу, то вона в нього виходила ніби гранітна (у бронзі дрібненькі форми). Мені це подобалося, бо я чомусь уявляв собі, що скульптура — це половецькі баби, які віками стоять серед степу, обвіяні вітрами, вигладжені дощами і дивляться у безкінечність.

Цікаво, що Луцак так само думав і відчував. Він щиро вірив у слова Мікеланджело. Коли його запитали: що таке скульптура, то він відповів: "Це коли ви свою скульптуру вивезете на гору і штовхнете, вона покотиться, то оте, що залишиться, ото скульптура, а що відлетить, — то не скульптура". Скульптор Володимир Прядка багато перейняв від свого вчителя, що й допомогло стати студентом художнього інституту.

"Клієнт" Короленка, 33

Якось, коли він уже був на першому курсі, Алла Горська запропонувала студентам завітати до Клубу творчої молоді: прийшли, послухали та й пішли. А Володимира це зацікавило. Згодом він познайомився там із багатьма цікавими людьми: Чорноволом, Іваном і Надійкою Світличними, Опанасом Заливахою. Розмовляли не лише про мистецтво, а й про політику. Розмови були досить відвертими. Такою ж була і робота, спрямована на формування суспільної опінії русифікації. Проводилися цікаві вечори: музичні, театральні, літературні. Досі з хвилюванням згадує вечір в Інституті харчових технологій, присвячений Франкові, де читали його поему "Мойсей". Слова Каменяра: "Народе мій! Як тебе вивести до кращого життя..." сприймалося тодішньою молоддю з особливим піднесенням і розумінням. Молодь, як стверджує Прядка, в переважній більшості не була національно байдужою, все зачіпало й западало глибоко в душі.

Це був час хрущовської відлиги. Але все це, переконаний Володимир Михайлович, Москва зробила не стільки для зміни політичного курсу, скільки для того, щоб виявити інакомислячих. У середині 1970-х почалися репресії. Національно свідома інтелігенція виступила на захист арештованих і проти закритих судів. Один із листів підписав і Прядка, а під листом 139-ти його підпису немає, бо тоді він був у Москві на всесоюзній виставці образотворчого мистецтва.

У Москві його вперше заарештували. Це трапилося в Манежі, на грандіозній ретроспективній виставці, присвяченій 30-річчю МОСХа. У тому заході брали участь художники з усіх республік Союзу, тож студентам конче треба було там побувати. Поки вони добиралися потягом до "краснокаменной", проґавили повідомлення радіо і преси про виступ Хрущова з різкою критикою "упаднічества" деяких полотен. Уже на виставці, біля картини "Геологи" (реальна подія в пустелі: група геологів йшла, зігнувшись, у піщану бурю) Ніконова, студент Прядка вліз у дискусію на захист мистецького відтворення дійсності. Тоді він уперше почув "Пройдьомте!". Його того разу відпустили після допиту, врятувало, що він був киянином.

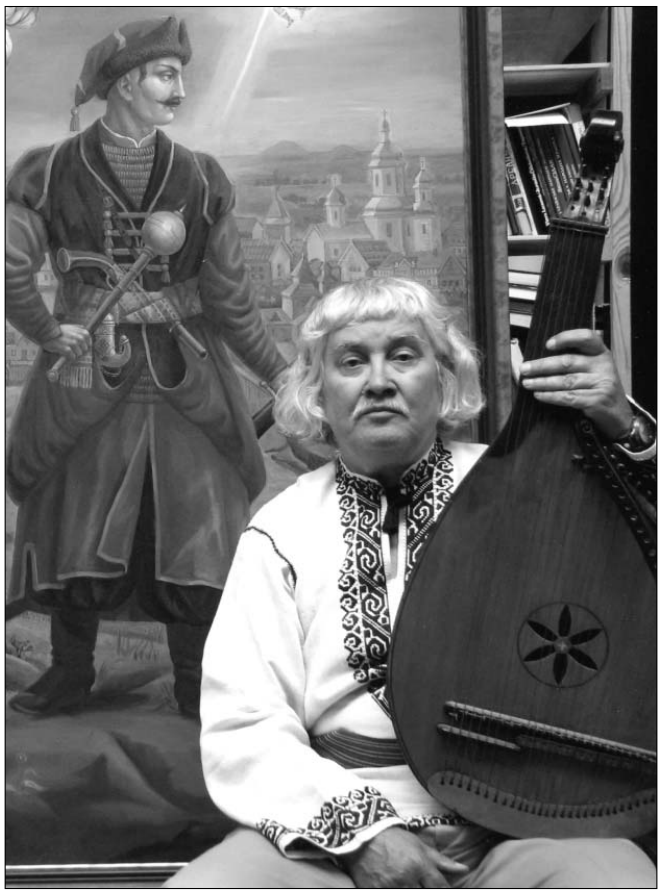

В. Прядка з бандурою, виготовленою власними руками

1966 р., уже в Києві, він знову почув оте холодно-ввічливе "Пройдьомте!" в художньому інституті, напередодні випуску. Його завезли на Короленка, 33. Цілий день тривав допит, але нічого путнього для себе так і не вичавили. Поінформовані були добре — пригадали все: участь у КТМ, як ходили з колядками до Антоненка-Давидовича, Олеся Гончара, Гмирі та інших, про зустрічі на квартирі Перевальського з Світличним, навіть про козацький оселедець не забули, з яким він ходив майже два роки. "Ми всьо знаєм, ми вас пасадім!", — у нестямі верещав синьопогонник.

"Увага" з боку органів до Прядки не пройшла непоміченою. Дехто із запопадливих викладачів, та й студентів, пророкували провал захисту дипломної. Його робота — скульптура Лесі Українки як символ незламного революційного духу на хвилі, що стрімко здіймається вгору, ідею якої він підкріпив ще й полум'яними рядками, продекламувавши "Треба твердо нам в бою стояти..." комісія сприйняла і схвалила. "Я був гранітником, — скаже Володимир Михайлович. — Для мене степова скіфська баба більше вартувала ніж будь-яка роденівська скульптура". На жаль, його робота не взяла участі в конкурсі на спорудження пам'ятника Лесі, який виграла Галина Кальченко.

Монументальні експерименти

Зробивши кілька непоганих робіт, які схвалили замовники, скульптор Володимир Прядка змушений був перекваліфікуватися. Тим паче, що Іван Литовченко запропонував: "Хочеш зі мною попрацювати?". І він не без задоволення став його напарником.

Спільних робіт було чимало. Кілька проектів вдалося реалізувати на Східній Україні. Зокрема в центрі Донецька створили експериментальне панно 12х4 метри з гранітного модуля, з використанням нержавіючої сталі на сюжет "Земля Донецька". Ескіз роботи виконували, використовуючи пластику. Це був свіжий, незвичайний підхід до розкриття теми, дана робота й сьогодні — класичний зразок для вивчення архітектури, монументальної практики.

1968 р. виготовили чотири мозаїчних рельєфи на Палаці урочистих подій у м. Олександрія. Один із них — два обличчя в профіль на тлі сонця-жовтка. Навколо — біле тло з фігурами оточення. Роботу опублікували в московському журналі "Декоративное искусство". Литовченко з Прядкою започаткували не лише філософсько-мистецький підхід до створення сюжетів, а й почали застосовувати нові технології, нові ефекти. Їх запросили в Москву поділитися досвідом. Згодом приїхали навіть із далекого Сибіру, де бракувало талановитих художників, із заманливими пропозиціями та обіцянками "довгого рубля": "Весь Сибір буде вашим!". На що Володимир Прядка відпо-

Ковка "І я б заснув, так думи прокляті..."

Леся Українка — дипломний проект

вів: “Роки, відведені життям, хочу присвятити Україні”. Литовченко його підтримав.

Потім були вітражі з литого скла, техніку виготовлення яких першими започаткували литовці, гобелени “Русь” та “Світанок революції” (1978), “Легенда про Кия” (Національний музей історії України, 1982), “Історія землі Черкаської” та “Слава Черкащини” (1984), “Київ — місто-герой” (1985) тощо. До речі, один із гобеленів, “Гімн життю”, був найбільшим у Союзі — 6,5х12 м. Тоді й росіяни почали ними займатися, бо побачили, наскільки це ефектно.

Володимир Михайлович захопився керамікою. Його роботи для інтер’єрів — неперевершені зразки декоративно-ужиткового мистецтва. Зразки їх можна побачити в київській школі № 156 — 8 великих рельєфів у шамоті на чотирьох поверхах. У Хмельницькому — в дитячій бібліотеці дуже оригінальне невелике панно. А два каміни (коминки), присвячені історії України, один із яких прикрашає залу Національної спілки майстрів народного мистецтва України, просто вражає вишуканістю художньої мови пластики. Принагідно треба згадати й участь його в архітектурно-мистецькому вирішенні житлового масиву Вигурівщина-Троєщина, мозаїчно-орнаментальні роботи торців шести будинків на Брест-Литовському проспекті тощо...

Хай живе живописець!

Із здобуттям Україною незалежності багато скульпторів, монументалістів, художників залишилися без замовлень. “Був такий період, — гірко згадує народний художник України, лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка, академік Володимир Прядка, — коли шматка хліба не було за що купити”. Але він продовжував невпинно працювати.

З’явився попит на сакральні розписи. 1995 р. Прядка пише “Аліпій малює Богоматір”, де він вперше зіткнувся з візантійським стилем. У теорії ніби нічого особливого в ньому немає: умовність, декоративність, образи трактуються не реалістично, а умовно. Зображення плоскі, а не перспективні. Великою мірою присутня там готичність, стрільчастість форм, гострі драпіровки. Для художників радянської школи, навіть тих, які ніколи не сприймали й не працювали у вульгарно-реалістичному стилі, все одно було нелегко.

Першою масштабною роботою для нього став монументальний розпис мурів, дияконника, північної стіни та підбанника Варваринського приділу, 10 ікон для фасаду відбудованого Михайлівського Золотоверхого собору (1998—2000). Разом із дружиною, Оленою Володимировою, виконав серію ікон для Андріївського та Преображенського іконостасів Успенського собору Києво-Печерської лаври (2003—2011). Згодом, оглядаючи свої роботи в соборах, він сам собі не віритиме, що це справа його рук. “Це неймовірно! Без вищої духовної сили, — переконаний він, — таке зробити неможливо”.

А ще Володимир Прядка — автор низки історичних портретів: “Богдан-Зіновій Хмельницький — гетьман всієї Руси-України” (Чигиринський НІКЗ), “Петро Дорошенко”, “Іван Виговський”, “Іван Мазепа” (Батуринський НІКЗ). На останньому бієнале “Від Трипілля до сьогодення” у співавторстві з дружиною він представив велике полотно “Аскольд і Дір”, перших із достеменно відомих історії києворуських князів. А взагалі-то останнім часом його надзвичайно зацікавила наша сива давнина, інтерес до якої прищепив ще Михайло Брайчевський. Тим більше, що цьогоріч Україна, якщо вона справді незалежна, суверенна держава, яка шанує власну історію і народ, який її творив, мала б відзначити 1260-річчя держави Київська Русь. Але такі як Володимир Михайлович Прядка не чекають “милості” з Банкової чи Грушевського, вони творять — в ім’я і славу віри й свого народу.

Під впливом бієнале

Людмила ДЕХТЯРЬОВА

Потужний мистецький потяг “Україна від Трипілля до сьогодення” вп’яте доставив до київського Центрального будинку художника масштабну експозицію образотворчого мистецтва на історичну тематику. Як пояснює засновник заходу, знаний та безмежно відданий справі художник-монументаліст Олександр Мельник, жанр творів обмежили живописом (із дещицею кераміки та малих скульптурних форм).

Але це не означає, що молодим обдарованим майстрам інших жанрів бракує патріотизму чи їх не цікавить минуле власної країни. У цьому (залишеному поза бієнале) середовищі склався навіть жарт про заснування власної альтернативи “Із сьогодення до майбутнього через Трипілля”. Якщо без жартів, варто оглянути царину графіки і придивитися, наприклад, до офорта “Полотно життя”. Він цілком співзвучний з ідеологією бієнале. Минулого літа з успіхом експонувався у галереї Києво-Печерського заповідника разом з іншими роботами молодої художниці Тамари Гик.

“Полотно життя” чи не найдовше утримувало увагу відвідувачів цікавою філософською символікою, своєрідністю композиції, вишуканим колоритом у теплих тонах сепії. Зовнішнє коло композиції складається з мережива символів трипільської доби. Стилістичних елементів мистецтва Скіфії, зображень постатей на античній кераміці Херсонесу й Ольвії. А ще сакральні символи слов’янського язичництва та раннього християнства, елементи пізнішого народного мистецтва України. Власний задум Тамара пояснює так:

— Зображеннями зовнішнього кола я підкреслюю факт послідовного успадкування елементів культури всіх цивілізацій, які заступали одна другу на наших теренах. Для мене, як для художника, унікальність мистецтва України саме в його полікультурності. Маємо це плекати й шанувати.

Але кожен із нас — просто людська істота перед швидкоплинністю й конечністю земного буття. Необхідно поспішати творити добро й красу заради нащадків. Ми ж християни.

Центральна частина офорта навіяна сюжетом архаїчної грецької міфології про доленосне жіноче божество Ананке (у перекладі “необхідність”), яке згодом трансформували римляни у Фатум. Ананке обертає космічне веретено як процес циклічності. Я показала його символи зображеннями дитинства, юності, зрілості, старості. Доньки Ананке, три мойри, прядуть полотно життя для кожної новонародженої людини. Саме вони фігурують у центрі офорта: Лахесис (“та, що дає жереб”) починає ткати; Клото (“прядуча”) виробляє головну частину; Атропос (“невідворотна”) обриває нитку життя. Людина має вибір — оздобити полотно добрими чи лихими справами.

У композицію закладено чимало підтексту. Поясню лише, чим привабила ідея використати образи мойр. Це також свідчення успадкованості культури. У давньослов’янському язичницькому світогляді ці образи разом з Ананке трансформувались у єдине жіноче божество Мокіш (Mococize). У дохристиянському княжому Києві це була єдина жіноча іпостась, чий ідол ставили на священних пагорбах поруч із чоловічими верховними кумирами на кшталт Перуна. Ще й зараз в українських селах можна почути, як бабці застерігають молоденьких рукодільниць, щоб не залишали власний доробок на виду, “бо Мокошка прийде вночі й попсує або ж розірве нитки та наврочить найгірше”. На теренах дореволюційної України забобон той був дуже впливовий і привчав до охайності.

Більшість акварелей та олійних полотен Тамари Гик засвідчують прагнення мисткині до краси й добра. Квіти в натюрмортах вирізняються свіжістю, палітра їх безмежна — від насичених контрастних кольорів до м’яких пастельних відтінків. У предметних натюрмортах вона поєднує техніку олійного живопису зі скрупульозним графічним прописом деталей. Подібні роботи з тонким мереживом шалей і серветок, гарненькими дрібничками та ювелірними прикрасами на туалетному столику дають відчуття незримої присутності жінки, яка творить власний затишний світ.

Не менш ліричні пейзажі, над якими вона працює в техніці акварелі. Портретний живопис свідчить про цікавість до контрастних проявів людських характерів за різних життєвих обставин. Скажімо, портрет власної бабусі — образ вольової особистості, яка в поважному віці прагне залишатися собою колишньою попри труднощі життя.

Зараз Тамара Гик доопрацьовує серію натюрмортів, бо на них чекає галерея Президентського фонду “Україна”. В перспективі — представлення власної творчості в близькому й далекому зарубіжжі, а також створення історичної серії про минуле Києва.

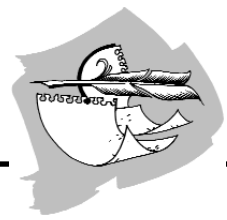

*“Учи неложними устами
Сказати правду. Поможи
Молитву діяти до краю”.*

Шевченко-200

Роздуми на 158-му річницю з Дня народження Кобзаря

*Закінчення.
Початок на стор. 1*

Багато тем, образів, мотивів уже неодноразово, ще за життя Шевченка, знаходили своє художнє втілення в різних жанрах і видах мистецтва. Проте це не виключає можливості повернутися в світлі 200-літнього ювілею до тих же тем — усе залежить від таланту митця і його естетичних принципів. Гадаю, сучасні художники, скульптори, композитори, кінематографісти, письменники не зможуть оминути своєю увагою такі образи, теми, сюжети, символи, мотиви, якими наповнена літературно-мистецька творчість Тараса Шевченка:

1. Кобзар. Перша книга поезій Тараса Шевченка 1840 року, яка набула виняткового ідейно-символічного значення. І саме тому, що ця книга розбудила і консолідувала українську націю, наповнила її вірою у духовне відродження України, в її звільнення і розквіт, закликала до боротьби і вселила надію на самостійне життя в сім’ї вільних народів.

2. Кобзар — козак-бандурист Перебендя.

Народний співець. Вірш “Перебендя” з присвятою Євгенові Гребінці був уперше опублікований у “Кобзарі” 1840 року. У цьому вірші Шевченко висловив свої літературно-естетичні погляди на роль митця в суспільстві.

*Отакий-то Перебендя,
Старий та химерний!
Заспіває, засміється,
А на сльози зверне.*

3. *Кобзар Дармограй* — псевдонім Шевченка, яким він підписував свої повісті на засланні. Шевченко називав себе “безталанним кобзарем Тарасом Дармограєм” (Лист до Я. Г. Кухаренка від 5 червня 1857 р.). Відомо, що Шевченко добірку з двох поезій “Утоптала стежечку...” і “Навгороді коло броду” подав під назвою “Дві пісні Кобзаря Дармограя”.

4. *Бандурист.*

Один із найулюбленіших образів Шевченка. Символ вільного співця, виразника народних дум і сподівань.

Вірш “Бандуристе, орле сизий!” присвячений Миколі Маркевичу, поетові, історикові, авторові п’ятитомної “Истории Малороссии”.

*Бандуристе, орле сизий!
Добре тобі, брате:
Маєш крила, маєш силу,
Є коли літати.*

5. “*Садок вишневий коло хати...*”

Символічне уособлення гармонії людини і природи, добра, злагоди і достатку українського родинного життя, щасливої матері з маленькими діточками своїми.

6. *Марія.*

Образ-символ покритки. Шевченко в поемі “Марія” використав біблійну легенду про народження Христа від земної жінки Марії. Уособлення вірності материнському обов’язку і праведному вченню.

Поет утверджує в образі Марії велику духовну силу Слова, яким вона долає зневіру і страх учнів Христа.

*І ти, великая в женах!
І їх униніє і страх
Розвіяла, мов ту полову,
Своїм святим, огненним словом!
Ти дух святий свій пронесла
В їх душі вбогії! Хвала!
І похвала тобі, Маріє!*

7. *Жінка.*

В Шевченка в “Кобзарі” жінка виступає архетипом людини. Це — уособлення української жіночої душі, символ одухотворення, благородства, людяності, самого життя.

Для Шевченка ідеал людини — Марія. Вона в його поетичному сприйнятті й вираженні — “кроткая”, “всесвятая”, “пресвітлий рай”, “квіт рожевий”...

Марія — богорівна, бо вона, земна людина, піднялася на рівень свого сина Ісуса, захистила його своєю жертовною любов’ю і відпустила в ім’я спасіння людей на хресне розп’яття.

Ця ідея наповнює поему “Неофіти”, в якій розкривається не лише жертовність Марії, її болі, страждання, її скорбота за розп’ятим сином, а й духовне просвітлення.

*І спас
Тебе розп’ятий син Марії.
І ти слова його живії
В живую душу прийняла.
І на торжища і в чертоги
Живого істинного бога
Ти слово правди понесла.*

8. *Слово.*

У Шевченка слово має сакрально-символічний зміст і значення.

Слово для поета “святе”, “Боже”, “Господнє”, “велике”, “огненне”, “тихе, добре, кротке”. Покликання його, як поета-виразника народних сподівань, і його Слова — сказати “святую правду на землі”, подати за Україну “голос новий”, тому він молить “святую праведницю матір”:

*Пошли мені святеє слово,
Святої правди голос новий!
І слово розумом живим
І оживи, і просвіти!*

Місія Шевченка-поета полягає в тому, щоб це слово донести до людей. Поетова мета, його сподівання, його місія —

*Щоб слово пламенем взялось,
Щоб людям серце розтопило,
І на Україні святилось
Те слово, Божеє кадило,
Кадило істини.*

9. *Пророк.*

Шевченко усвідомлював свою пророчу місію воскресіння українського слова. І — слова Божого. Поет — месія. Він — виразник волі Господа. Слово в душі поета має визріти і набути такої духовної сили, щоб само почало проситися йти “меж люди”: відкривати рабські уста, зігрівати охололі душі, запалювати людей святим вогнем правди і волі, стати духовним пастирем рідного народу.

*Неначе праведних дітей,
Господь, любя отих людей,
Послав на землю їм пророка;
Свою любов благовістить!
Святую правду возвістить!*

10. *Муза.*

Шевченко з особливою любов’ю звертається до своєї Музи, називаючи її “пречистою, святою”, ніжно сповиваючи її такими епітетами: “чарівниченько моя”, “золотокрила”, “порадонька святая”, “доля молодая”...

Поет звертається до своєї Музи (“Моя ти, мамо!”) з проханням:

*Учи неложними устами
Сказати правду. Поможи
Молитву діяти до краю.*

11. *Молитва.*

У Шевченка молитва — духовний ключ для єднання його, поета-пророка, з Богом; завдяки їй він, як медіум, передає Творцеві болі, страждання й надії свого народу та просить Його заступництва, прощення за гріхи мертвих і живих земляків своїх. Головне, Шевченко молиться за Україну і заповідає своїм нащадкам:

*Свою Україну любіть,
Любіть її... Во врем’я люте
В остатню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.*

12. *Слава.*

Для Шевченка слава має кілька змістових виражень. Він застерігає своїх земляків від пихатого звеличення колишньої слави і закликає самокритично і відповідально озирнутися на діла своїх предків:

*Прочитайте знову
Тую славу. Та читайте
Од слова до слова,
Не лишайте ані титли,
Ніже тії коми,
Все розберіть...*

Поет вірить, що натхнення, породжене болем за Україну і щирою правдою нове слово зрине між людьми і вони забудуть “срамотню давнюю годину” і оживлять “добру славу, Славу України”.

Валерій Франчук. “Та недовго сонце гріло”. 2011 р.

13. *Думи.*

Заради духовного пробудження України, просвітлення притлумнених рабською долею, пригноблених душ, заглушених “московською блекотою в німецьких теплицях” земляків своїх у столицях самодержавної Російської імперії.

Шевченко любовно й ростив, доглядав свої думи, що їх “лихо на світ на сміх породило”. Свої думи поет ніжно називає “квіти мої, діти!” і посилає, мов духів, янголів, божих голубків в Україну:

*В Україну ідіть, діти,
В нашу Україну...
Він вірить, переконаний:
Там найдете щире серце
І слово ласкаве,
Там найдете щиру правду,
А ще, може, й славу...*

14. *Мрія.*

Багато значень і змістів укладає Шевченко в це слово, яке наповнене особливим символічним звучанням. Ця мрія про те, що його Слово стоятиме на сторожі коло “малих отих рабів німих”, що його думи долетять до України і там будуть зустрінуті щирим серцем земляків, що Україна діждеться таки національно свідомого, демократичного і патріотичного лідера:

*...Коли
Ми діждемося Вашінґтона
З новим і праведним законом?
А діждемось-таки колись!*

Та найбільша мрія Шевченка — це визволення України з-під колоніального рабства, але це мрія може збутися не лише завдяки сокирі та великій крові, а й за умови, що

*Німим отверзуться уста;
Прорветься слово, як вода*

і тоді людині відкриється свята правда, сенс буття і таїна щасливого життя.

Тому Шевченко молитовно заповідає і доброзиждущим, чистим серцем землякам своїм, і тим, хто замахнувся на вчинення зла, але зупинив свою руку в мить морального просвітлення:

*А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
І братолюбіє пошли.*

15. *Ідеал.*

Шевченко вірив, що зцілена святим словом правди національна душа здатна відкритися братолюбію, порозумінню і злагоді, викристалізуватися єдиномислієм і наповнитися почуттям національної єдності, солідарності.

Ідеалом спільного, не конфліктного національного співжиття для Шевченка є добротворення: взаємна прихильність “в дому тихім, В сім’ї тій великій”, братолюбство, порозуміння, соціальна справедливість.

*Чи є що краще, лучше в світі,
Як укупі жити,
Братам добрим добро певне
Пожить, не ділити?*

Надзвичайно складно відтворити в системі художніх образів або в образно персоніфікованому символічному узагальненні висловлений поетично у цих рядках “посланія” “І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм...”

Ідеал майбутнього співжиття в Україні:

*Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати.
Благословить дітей своїх
Твердими руками
І діточок поцілує
Вольними устами.
І забудеться срамотня
Давняя година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній
Тихо засіяє...
Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!*

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ,
директор Інституту літератури
ім. Т. Г. Шевченка НАН України,
академік НАН України

Сонячний бунтівник із великої космічної хати

Я народилася неподалік Моринців. Але у шкільні роки нас жодного разу не повезли на екскурсію на “подвір’я до Тараса”. Возили в Уманську “Софіївку”…

Валентина СЕМЕНЯК-ШТАНГЕЙ,
член НСЖУ

Щороку весна нагадує мені про Тараса, про незбагненну могуть його Слова. І тоді стає святочно на душі, радісно на серці. Березневий розвой у природі спонукає до незвичних філософських роздумів. Ось і цього разу весна нагадує мені про Тараса в особливий спосіб. У мене вдома є два “Кобзарі”. Вони не схожі між собою. На “Малому Кобзарі”, видрукуваному у видавництві дитячої літератури “Веселка” 1976 року, є дарчий напис: “За відмінні успіхи у навчанні та зразкову поведінку на честь 1-го Травня нагороджується учениця 5-го класу...” і далі — підпис директора моєї рідної Мошурівської школи, що на Черкащині. Від якої, до речі, до Тарасової Кирилівки — рукою подати. А другий “Кобзар” я купила, коли навчалась у столичному університеті на факультеті журналістики.

Пам’ятаю, як на одній із пар професор Василь Васильович Яременко, який викладав у нас історію давньої української літератури, оголосив: “Швидко на Хрещатик, там у книгарні є ювілейне унікальне видання “Кобзаря”. До вечора можуть розкупити”. Це й справді було унікальне видання, яке випустило у світ до 170-річчя з дня народження Тараса Григоровича видавництво художньої літератури “Дніпро”. Наклад 50 тисяч, недостатній навіть для Києва. Ілюстрації та макет заслуженого діяча мистецтв УРСР Олександра Данченка, вступна стаття Олеся Гончара. Грубезна книжка на 605 сторінок! Видання настільки оригінальне й привабливе, що я не втрималась, — і почала знову перечитувати. Помітила, що поет майже у кожному творі вживає слово “доля”. По-різному. То нарікає на неї, то дякує їй, то звертається із запитаннями, то виливає їй свої жалі... Але в кожному випадку поет невід’ємний від неї так само, як вона від нього і сприймає як данину.

Доля... У “Кобзарі” Тарас Шевченко вживає це містичне слово аж...175 разів!!! І лише кілька разів — недоля. Навіть у поемах, які написані російською мовою, а це “Тризна” і “Слепая”, він двічі пише “судьба”, а слово “доля” — аж сім разів! Судьба — від дієслова “судити”. Згідно з індуїстською традицією (багато подорожуючи останнім часом Індією, маю власні спостереження), тлумачення дуже просте. Доля мовою санскриту звучить як карма. Це закон причин і наслідків. Кожна дія має наслідок — подобається вам це чи ні. Добра дія дає добрий результат, погана — поганий. “Народження — це результат карми, не відпрацьованої до моменту смерті у попередньому житті. — Ідеться у “Книзі таємниць. Шлях самопосвячення”. — Існує думка, що карма — це доля або рок, фатальність або неминучість, “відбита на чолі”, яку треба відпрацювати. Уникнути цього неможливо. Але люди забувають про те, що це написано їхньою власною рукою, це писав не хтось інший. І рука, яка написала це, може все й стерти”.

В Україні кажуть: “Що посієш, те й пожнеш”. Ці слова належать Ісусу Христу. Вони також несуть у собі закодовану інформацію про карму. Тарас Григорович мав глибоку інтуїцію. Долю він сприймав на рівні серця як частину чогось Неосяжного і Цілісного, а саме — того Божественного і доленосного, що стало першопричиною і першоосновою всього сущого: “І нема ТОМУ (*виділ. авторське*) почину, і краю немає!” (“Сон”). У цьому творі поет дає розлоге і водночас чітке визначення “долі” як космічної категорії: *“У всякого своя доля/ І свій шлях широкий;/ Той мурує, той руйнує,/ Той неситим оком —/ За край світа зазирає...* Шевченко неспроста епіграфом до твору бере рядки з “Євангелія від св. Івана, глава 14, вірш 17” старослов’янською: “Духъ истины, его же миръ не можетъ пріяти, яко не видитъ его, ниже знаетъ его”. Та у цьому біблейському вірші не вистачає одного дуже важливого рядка, який несе в собі цінну інформацію для кожного з нас. І вірш з “Біблії” цитується завжди повністю, бо інакше втрачається його цілісність і правдива інформативність. Не думаю, що Шевченко цього не знав. Кому було вигідно упустити цей рядок, залишається тільки здогадуватися. В українському варіанті Біблії він звучить так: “Духа правди, що Його світ прийняти не може, бо не бачить Його та не знає Його”. І пропущений рядок: “Його знаєте ви, бо при вас перебуває, і в вас буде Він”. Знання про Божественну природу людини... І як тут не погодитись із мудрістю Євгена Сверстюка у його есеї “Безкомпромісність на полі честі” (“Березіль”, 5—6, 2007), де він пише: “Але уявімо собі, що в 1840 році вчорашній кріпак дав до друку добірку віршів пісенного характеру і про всяк випадок додав кілька віршів “во славу царя і отєчества”. Чи Україна прийняла б таку книжку так, як прийняла “Кобзаря” — з зазначенням цензурних скорочень? І ті цензурні купюри часом говорять не менше, ніж скажуть пропущені рядки”.

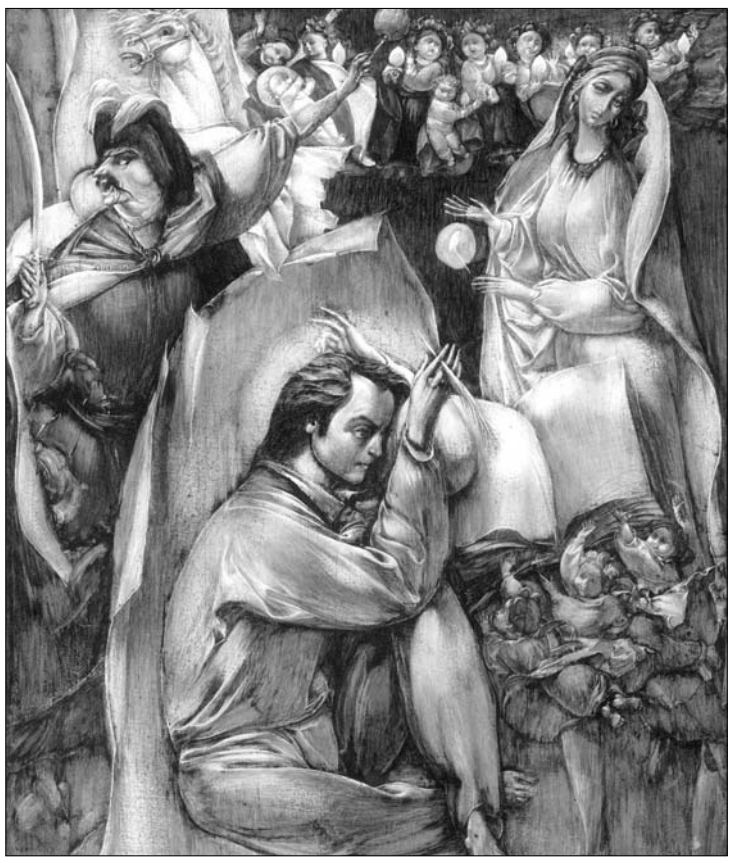

Микола Стороженко. Ілюстрація до “Кобзаря” Тараса Шевченка. Поезія “Думи мої, думи мої…”

І коли Шевченка охоплює відчай, а таке траплялося з ним часто, бо був на чужині, то по допомогу звертався до Творця: *“Доле, де ти! Доле, де ти?/ Нема ніякої!/ Коли доброї жаль, Боже,/ То дай злої, злої!”* А в поемі “Невольник. Посвященіє” поет чітко каже, що людина, вже “з колиски” має долю. Іншими словами — від долі не втечеш. Прозорливість поета вражає. За п’ять місяців до переходу в інші світи він пише: *“Не жди весни — святої долі! Вона не зійде вже ніколи...”* А за місяць до відходу він називає долю небогою і щиро розмовляє з нею на рівні СЕРЦЯ, але як! Це істинне одкровення. Тарас Григорович, ніби між іншим, пропонує їй *“риштувать/ Вози в далекую дорогу,/ на той світ, друже мій, до Бога”*. Не маючи хати на цьому світі, він впевнено каже, що “там” на них (із долею) чекає “весела хата”. Далебі Шевченко має інформацію про іншу, небесну хату, але до кінця нею з нами не ділиться, бо не всі люди будуть готові її сприйняти на належному рівні. Небесна “весела хата” — це рай. У наших пращурів аріїв, до речі, РА називався сонячний аспект Бога (звідси — радість, ранок, УкРАїна, радити тощо. До речі, мовою санскриту “хата” буде так само, як і українською. У творі-одкровенні “Чи не покинуть нам, небого...”, Тарас Шевченко веде сповідальний підсумковий монолог звернений до долі. Він називає її зорею, сестрою, дружиною і просить на завершення земного її шляху благословити “славою святою”.

Кажуть, що інтуїція — голос янгола-охоронця. А він говорить завжди на рівні душі, вмістилище якої у серці. Серце у поета особливе. Він спілкується з ним, відчуває його не лише фізично, а й на тонкому невидимому рівні, себто енергетично. Його *“серце плаче, ридає, кричить, мов дитя голодне”*. Він звертається до нього по-особливому: *“Серце моє трудне, чого ти бажаєш, що в тебе болить? Чи пити, чи їсти, чи спатоньки хочеш?”, “Закрий, серце, очі”*. Якщо уважно вчитуватися в кожний поетичний рядок “Кобзаря”, то відкриваються глибокі ведичні знання, якими “насичені” строфи і яким уже понад сім тисяч років. Вони є в кожній людині на клітинному рівні, бо ж всі ми “за образом і подобою”. Непомітно через Тараса людям відкривається потужна інформація, яку *“хто має вуха, той почує, хто має очі, той побачить”*. (Ідеться більше про духовні вуха і духовні очі — *авт.*). Особливо це відчувається у його “Тризні”. *“И вянет он молча... какая кручина/ Запала в сердечной его глубине?”* Духовне серце, між іншим, має свій мозок і свою нервову систему. А його глибина має сім енергетичних рівнів, такий собі сердечний колодязь, в якому і б’є оте Духовне Божественне джерело живильної води... І як важливо, щоб воно було чистим і незамуленим! У Тараса Шевченка воно таким і було. Адже саме з його “сердечної глибини” народжувались *“Ну що б, здавалося, слова.../ Слова та голос — більш нічого./ А серце б’ється — ожива,/ Як їх почує!.. Знать, од Бога/ І голос той і ті слова/ Ідуть меж люди!”*. (“Ну що б, здавалося, слова...). І далі, в “Тризні”, чи ж не про себе каже поет: *“Нашел друзей и тайной силой/ К себе друзей причаровал;/ Между друзьями молодыми/ Порой задумчивый... порой,/ Как волхв, вещатель молодой/ Речами звучными, живыми/ Друзей внезапно изумлял”*. Радянські ідеологи свідомо тлумачили слово ВОЛХВ як ворожбит і чарівник. Хоча насправді колись це були чаКрівники, ті, які лікували духовні енергетичні центри — чакри, які є в кожної людини. Комусь було вигідно зробити підміну, забрали тільки одну літеру — і суть слова повністю змінилась! Дуже вигідно тримати людей якнайдалі від істинних знань. Мета була одна: винищити всі сакральні знання, які по праву належать нашим пращурам, слов’янам, і зробити нас слабкодухими. Бо ж сильні ми були через СЛОВО, ВОГНЕННЕ СЛОВО, яке несло в собі знання про природу навколишнього світу (слов’яни: Ян — це енергія сонця, енергія вогню). Волхв — слово дуже давнє, походить із санскриту й означає “той, що горить і світить”. У релігієзнавчому словнику 1996 року (видання при столичному інституті філософії) написано: “Волхвами називали мудрих, наділених таємними знаннями людей, які розумілися на астрономії, читали священні письмена, розгадували сни, передбачали майбутнє, лікували від хвороб”. На сторінці десятій “Псалтиря Божої Матері” також є згадка про волхвів: “Радуйся, яко Йому волхви поклонялися”.

Між іншим, у поемі “Єретик” поет називає першопричину загибелі слов’янських знань: *“Отак німота запалила/ Велику хату./ І сім’ю,/ Сім’ю слав’ян роз’єдинила,/ І тихо, тихо упустила/ Усобищ лютую змію”*. Чи не до нас з вами “волає” із сивої давнини голос Тараса: *“Доборолась Україна/ До самого краю./ Гірше ляха свої діти/ Її розпинають”*. І далі: *“Обніміться ж, брати мої./ Молю вас, благаю!”* (“І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм в Украйні і не в Украйні моє дружнєє посланіє”). Ненарожденні — це ми з вами. Бо коли Великий Поет писав ці рядки, то Він звертався тоді до нас, для нього ще НЕНАРОЖДЕННИХ. Санскритське слово “хата” у вустах поета слід розглядати як космічну, а звідси й “велику хату”, бо санскрит був першою мовою на Землі, до нас дійшли тільки його осколки у вигляді окремих слів, яких, до речі, в українській мові найбільше.

І на завершення. Батьки поета назвали сина Тарасом, а не якимось іншим іменем. Хоча могли назвати Іваном, Захаром, Євгеном чи Федором. Саме імена цих святих відзначає православний календар 9 і 10 березня. Кажуть, що імена майбутніх дітей батькам нашіптує майбутній янгол-охоронець дитини. Батьки прислухалися до того прасущого голосу. Тарас грецькою означає... бунтівник. А Іван (євр.) — милосердний, Захар — Божа пам’ять. Ім’я кожної людини несе в собі певну закодовану космічну програму. Програму свого імені “Тарас”, яка була дана зверху, Шевченко “виконував” сумлінно. І згідно з нумерологією, число імені і прізвища “Тарас Шевченко” означає — творча реалізація за будь-якої ситуації. Постійна активна віддача енергії світу через самопізнання і самореалізацію. Ще раз згадаю мудрого Євгена Сверстюка, який в одному з інтерв’ю “Літературній Україні” (15 жовтня 2009 року) зізнався: “Тимчасові герої приземлюють образ України і в наших власних очах, і в очах світу. Щоб здобутися на власну долю, потрібно багато духовних зусиль і великої віри”. Щиро, відверто, влучно. Вчитуюсь у них і бачу за ними образ нашого сонячного ТаРАса. (РА — образ сонця і світла).

СВІЧА НА ЧЕРНЕЧІЙ ГОРІ

Нехай же серце прагне, просить
Святої правди на землі!..
Тарас Шевченко

О як ми ждем, гуртуючись в ключі
Відболених у пожаданні прощі!..
Наш час — самозапалення свічі,
Наш час — коли вершать молитву мощі.

Наш час — коли спливає кров із ран,
Ясніють стигми, рветься дух до зброї:
Не марно ж ми єднались на Майдан
Шукати правди — правди пресвятої.

І вже — ясний архангел при мечі,
І ми, предвічній вірності підлеглі:
Наш час — самозапалення свічі,
Наш час — коли встають з могил полеглі.

Скипає лють і давній жах пощез,
Ступає з гір Покрова ясносвітла.
О як ми ждем громів з ясних небес
І щоб душа у кожного розквітла!

Однак же ми не сліпли уночі,
Зійшовшись до Кобзарської могили:
Наш час — самозапалення свічі,
Та так, щоб наші душі заіскрили!

Гартуймо ж їх, гартуймо в молитвах,
В тяжкім труді, твердім правдивім слові:
Уже злітає в небо віщий птах,
Уже серця ясніють для любові.

Це ми, які єднаємось в ключі,
Це ми, які гуртуємось при зброї:
Наш час — самозапалення свічі,
Наш час — для правди, правди пресвятої!

Микола ПЕТРЕНКО

“По цій землі він ходив “малими босими ногами”, звідси пішов у великий світ, щоб стати володарем у царстві духа”.

Його дні очима сучасників

Уляна ВОЛІКОВСЬКА
Фото **Олеся ДМИТРЕНКА**

В одній із галерей Національного заповідника “Софія Київська” відкрилася експозиція робіт із фондів Національного музею Тараса Шевченка, присвячена шевченковим дням. Разом із “Софією Київською” Музей організовує вже третю виставку. На першій були представлені офорти Кобзаря, друга розкрила образ Тараса Шевченка в творчості сучасних художників. А цього року на виставці понад тридцять живописних полотен, які відображають Шевченківські місця в творчості найвідоміших українських митців. Серед них — картини заслужених художників України С. Шишка, П. Сльоти, В. Добржанського, А. Петрика та інших.

Експозицію можна умовно поділити на кілька тематичних блоків. Художники ілюструють місця, пов’язані з життям і творчістю Тараса Шевченка — Кременець, Почаїв, Чернігів. На багатьох роботах зображено Седнів, де Шевченко у 1846 та 1847 роках зупинявся у родовому маєтку братів Лизогубів, виконуючи завдання Київської археографічної комісії. Чимало картин присвячено Каневу, зокрема Тарасовій горі, де поховано національного генія.

Дивлячись на картини Д. Бідношия “Дуб Тараса Шевченка в селі Будище” та А. Бідношия “Липа Шевченка в Седневі”, на яких зображено місця, де любив відпочивати Кобзар, зринає у пам’яті ще один видатний дуб у парку “Березовий гай”, неподалік меморіального музею “Хата на Пріорці”, якому близько 400 років, та двохсотрічна шовковиця на території Літературно-меморіального будинку-музею Тараса Шевченка у Києві. До речі, седнівська липа, якій понад 600 років, нині майже загинула. Тож співробітники школи, у дворі якої росло дерево, аби зберегти пам’ять про нього, посадили липу з молодих паростків старого дерева.

З особливою любов’ю П. Печорний, Д. Бідноший, М. Баранц змалювали малу батьківщину Кобзаря: Моринці, де народився Тарас, та Кирилівку, де минули його дитячі роки. Тут колоритні краєвиди, глибокі кручі, пагорби, які для Тараса у дитинстві видавалися високими горами. Цікаво, що сучасні українські художники, зображаючи шевченківські місця, дають змогу по-новому подивитися на місцевість, де жив Тарас Шевченко, і порівняти її з малюнками самого Кобзаря.

Окрему групу становлять роботи, на яких зображено географічні об’єкти, навчальні заклади та інші організації, названі іменем Тараса Григоровича. Так, П. Сльота відобразив “Музей Т. Шевченка в Каневі”, С. Шишко — “Київський державний університет імені Т. Шевченка”, “Київський державний театр опери та балету УРСР імені Т. Шевченка”, М. Гусаченко — “Пам’ятник Т. Шевченкові у Києві”.

Хоч доля й не звела їх віч-на-віч

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

Відомо, що за життя двох геніїв української культури такої зустрічі не було. Коли помер Тарас Шевченко, майбутній композитор був юнаком, студентом Київського університету і хоча, можливо, й усвідомлював роль великого поета в житті України, та доля їх не звела віч-на-віч. Звісно, Микола Віталійович писав твори на слова Тараса Шевченка, не раз організовував вечори пам’яті Кобзаря, та хто міг передбачити, що через десятиліття їхні нащадки зустрінуться (хоча теж розведені в часі) у степах Центральної України, у невеличкому залізничному містечку Знам’янці?

Микола Лисенко, 170-річчя якого відзначаємо цієї весни, на перший погляд, не має жодного стосунку до нашого краю. Рід Лисенків — із села Гриньки, що на Полтавщині, але зв’язки родини композитора з Кіровоградщиною настільки різноманітні й досі маловідомі, що потребують ширшого оприлюднення. Річ у тім, що не одне десятиліття цю тему досліджував патріарх краєзнавства нашого краю В’ячеслав Шкода. Його бабуся Олімпіада — донька Єгора Степановича, внука Шевченкової сестри Катерини, яку він ніжно любив, і яка, одружившись, виїхала в сусіднє з Кирилівкою село Зелена Діброва, коли маленькому Тарасові було дев’ять років.

Брат композитора

Таку назву мала перша масштабна стаття В’ячеслава і Євгена Шкод (батько краєзнавця, теж великий шанувальник музики і театру), присвячена зв’язкам роду Лисенків із нашим краєм, і опублікована в журналі “Вітчизна” ще в середині 60-х XX століття.

Найпримітніше місце серед цих зв’язків — перебування брата композитора Андрія Лисенка у містечку Знам’янка. Власне, перебуванням це назвати важко — Андрій Віталійович прожив тут із родиною майже 20 років. Потрапив сюди молодим, але вже мав певний професійний і життєвий досвід. Випускник медичного факультету Київського університету до своїх тридцяти з гаком років встиг побувати молодшим лікарем у сьомому флотському екіпажі Балтійського флоту, добровольцем санітарного відділу у Сербії, яка на той час (1876 рік) воювала з Туреччиною, лікарем військових госпіталів у Миколаєві, Кишеневі, лікарем на пароплавах Верхньо-Дунайської флотилії.

Його заслуги перед тодішньою імперією дозволяли претендувати на лікарське місце принаймні у Києві, але він разом із сім’єю (на той час мав уже чотирьох дітей) виїздить на станцію Знам’янка тоді Харково-Миколаївської залізниці, яка стояла на перетині найважливіших залізничних шляхів півдня Росії. Тут Андрій Віталійович став головним лікарем залізничної лікарні, оселившись фактично в одному із закутків Чорного лісу, неподалік містечка.

Навесні 1885 року, пише В’ячеслав Шкода, у Знам’янку приїздить брат дружини Миколи Лисенка Олександр Липський. Активний учасник гуртка “Народна воля”, він був політичним піднаглядним і, очевидно, сподівався у провінційному містечку знайти перепочинок від набридлої уваги поліції. Андрій Лисенко влаштував його домашнім учителем у родину лісничого Квеста. Та незабаром доноси в поліцію відновилися і Липському довелося тікати зі Знам’янки. Серед його паперів знайшли книгу із автографом Марії Карпівни Барілотті (Тобілевич), що свідчило про зв’язки народовольця з театральною родиною Тобілевичів.

Лікар, який ще студентом брав участь як учасник хору у постановці оперети Миколи Лисенка “Різдвяна ніч”, за порадою драматурга, свого давнього друга Михайла Старицького і з його допомогою організував серед робітників станції аматорський музично-драматичний гурток. У п’єсі Михайла Старицького “Не судилось”, що мала велику популярність серед місцевого люду, роль Катрі грала донька лікаря Наталя Лисенко, яка пізніше стала професійною актрисою, зіркою німого кіно, і багато років, вже перебуваючи в еміграції, листувалася з родиною Шкод.

Уважний і компетентний лікар Андрій Лисенко завоював чималий авторитет серед місцевого робітництва. Аж до того, що під час революційних подій 1905 року саме Андрія Віталійовича обрали головою страйкового комітету та відрядили на станцію Люботин, де спалахнуло повстання робітників, для узгодження дій.

У нарисі, присвяченому постаті Андрія Лисенка, В’ячеслав та Євген Шкоди цитують тодішню єлисаветградську газету “Голос Юга”, яка писала про виняткову організованість і дисциплінованість знам’янських страйкарів. Вони дали відсіч чорносотенцям з Єлисаветграда, які прибули на станцію агітувати за свої ідеї. Звісно, лікар очолив страйковий комітет ще й тому, що мав ліві погляди. І за це довелося розплачуватися: у грудні 1905 року Андрія Віталійовича заарештували і відразу ж відправили у Вятську губернію.

Микола Лисенко не раз гостював у брата у Знам’янці. Особливо тривалим було таке гостювання улітку 1892 року, коли в Києві лютувала холера і родина Миколи Віталійовича кілька літніх та осінніх місяців проживала у селі Орлова Балка, неподалік містечка. Саме у цьому селі мала маєток польська родина Шимановських, десятирічний син якої Кароль вчився у знаменитій Єлисаветградській музичній школі Густава Нейгауза. Гру юного музиканта тоді слухав Микола Віталійович і схвалив її, зауваживши у хлопчика неабияке музичне обдарування.

В Орловій Балці композитор здійснював оркестровку опери “Тарас Бульба”. Тож із вікон будинку часто лунала музика. Син Миколи Віталійовича Остап згадував, що батько часто грав разом із дядьком Андрієм: Микола Віталійович грав на роялі, а його брат — на скрипці, виконували твори Чайковського, Бетховена, Шумана.

Та ідилія швидко закінчилася. Родина, звісно, клопоталася перед владою, аби дозволили Андрієві Віталійовичу виїхати із заслання за кордон на лікування, бо здоров’я його різко погіршилося. Такий дозвіл із великими труднощами отримали, але 1910 року, повернувшись до Києва, лікар Андрій Лисенко помер у Києво-Святошинському тубсанаторії, не доживши й до шістдесяти...

На приміщенні Знам’янської лікарні, де працював Андрій Лисенко, 1975 року встановлено меморіальну дошку на його честь, а 1983-го, до 100-річчя лікувального закладу, присвоєне його ім’я. Ще через дев’ять років Знам’янська музична школа носитиме ім’я Миколи Лисенка.

“Карандашик” і Шило

Сам же композитор, хоч і народився у селі Гриньки, перші шість років життя, як стверджує у своєму щорічнику “Історичний календар Кіровоградщини” краєзнавець Володимир Босько, жив у місті Крилові (нині Світловодськ), де батько служив у кірасирському полку. Якраз у той час там же проходив військову службу відомий російський поет Фет, який, за твердженням краєзнавців, навчав Миколку російської абетки. Хлопчик був дуже охочим до грамоти, не раз просив у офіцерів олівці, щоб писати букви. Тож отримав прізвисько “карандашик”.

Більш ніж через тридцять років, 1880-го, уже зрілим композитором, Микола Віталійович виступив у Єлисаветграді (колишня назва Кіровограда) з великим концертом, який пройшов із приголомшливим успіхом, про що повідомляла тодішня преса. Під час концерту звучали увертюра до “Різдвяної ночі”, українська рапсодія “Думка-Шумка”, романси.

У нашому місті з 1904 до 1917 року мешкала донька Миколи Лисенка Галина. Її чоловік, викладач комерційного училища Костянтин Шило мав гарний голос, часто виконував українські народні пісні. Родина належала до українофільського гурту, що об’єднував навколо себе міський нотаріус Василь Нікітін, який став першим головою Єлисаветградської “Просвіти”. Коли ДПУ 1928 року арештувало Василя Олександровича, у його справі не раз згадувалося прізвище Костянтина Шила як близького знайомого і небезпечного для радвлади українського діяча.

Тоді ж, до революції, Костянтин Степанович брав участь в організаційному засіданні української громади міста, де вирішувалося питання про створення “Просвіти” та в організаційних зборах української секції Єлисаветградського педагогічного товариства, де виступив із доповіддю. Був організатором у нашому місті літніх учительських курсів з українознавства. Дружина Галина була його однодумцем і помічником у всіх цих справах.

Пізніше родина виїхала з міста.

Емоційний досвід Василя Нечепи

Павло МОВЧАН

Вчитуюсь у текст своєрідної сповіді Василя Нечепи, чую його голос, чую унікальний оповідний ритм мови його, яка нагадує мені давні часи, коли до нашої оселі в зимові вечори збиралися сусідки і творили велику оповідь про чуте, бачене, осмислене, здогадане, передбачуване й передчуване. І я, княпіючи над книгою, спершу дратувався біля гасівника, що голоси сусідок відволікають мене від тексту “Угрюм-рєкі”, який я долав із великими труднощами, а згодом дослуховувався до хатньої бесіди, в якій неодмінно і передовсім вловлював своєрідний ритм оповіді, а далі вже вслуховувався в сказане. І відчував я себе мешканцем периферії світу, бо всі великі події були десь там... далеко-далеко від нашого села, проте з радістю і певністю відчував якусь велику родову пов’язаність із тим середовищем, де всі були спокревні, перехрещені родами й кумівством-сватовством із жильною заглибленістю у минулі часи, в мовні обшири... Лушпиння від злузаного насіння дбайливо струшувалось у пелени фартухів та спідниць і, коли вечірниці скінчалися, від розмов про пережитий і перечулений час зоставалася не лише купка соняшникових і гарбузових лушпайок біля прилавка... В моїй свідомості роїлися події, образи, ситуації, діалоги, сцени, характери, створені усним словом. “Угрюм-рєка” стишувала води, час письмового чтива завмирав на певній сторінці, перекладеній неодмінно кленовим, засушеним листком... А я все ще в раковинах слуху зберігав інтоновані голоси тітки Федорки, тітки Шаповалихи, тітки Лепестини...

Як це було давно... Та й чи було? — запитую себе. Тому дякую Василеві Нечепі за “Рід козацький величавий”*, до якого і я відчував свою власну причетність, читаючи, ні, слухаючи Василя і, здається, лунала розповідь і про моїх дядьків-тіток, про моїх сусідів, моїх перевесників, моїх родичів, моїх знайомих, мої джерела-криниці, мої переліски й ниви. Але найважливіше, що вдалося Василеві Нечепі, — це вписати в широкий історичний контекст українські різножанрові пісні. Є дуже символічна світлина в цій книзі-сповіді: Василь Нечепа грає на бандурі в незвичайному інтер’єрі: в житлі, збудованому з мамонтових кісток доби неоліту... Існує, напевне, якесь глибинне усвідомлення нашої причетності до витоків людства, прислуховування нашого єства до світу невловимих ритмів і мелодій, які наповнювали наші ландшафти багато тисячоліть тому. Це щось подібне до вслуховування в мелодію дощу, за яким вчувається хвиля страху від пережитого й переданого нам генетичною пам’яттю потопу... А відтак і відчуття радощів, які супроводжували наших пращурів, коли світові води схлинули і світ знову являв себе у радісній перспективі землеспоріднення... Тому і не дивно, що Василь Нечепа розмістив у своїй книзі цілу низку світлин, де автор у своєму незмінному національному строї зафіксований фотооб’єктивом на тлі наших історичних масивів: Кам’яна могила, Хортиця, Мізинська стоянка... Це потреба на підсвідомому рівні прилучитися до родової нитки, що тягнеться тисячоліттями і яка супроводжується потаємно тканою мелодією родотривання, яке не може, не мусить, не повинне уриватися на тих земних обширах, відведених кожному з нас Всевишнім... Саме тому так багато сторінок у літописанні “Рід козацький величавий” присвячено тим, хто невтомно перекладав буття на мову ріднозвуків і рідномелосу... Тут і лірники, і кобзарі, і композитори, і навіть художники, які ніби зупиняли мелодію українського світу своїми барвами й пензлями, відтворюючи фарбами облягання мелосом національного ландшафту...

Ми відчуваємо, як із кожним роком стишується і не так щільно як раніше український звук облягає наші землі, як відчутно порушується той національний Космологос, що, здавалося, буде вічним — як вічними видавалися нам наші попередники, що зберігали для нас і високі змісти пісень, і неповторний Мелос... З плином часу все гостріше відчувається потреба припасти до рідних джерел і почути, як співає земля... А Василь Нечепа у своїй книзі ніби зібрав для нас своєрідну колекцію ландшафтів, переказів, легенд, бувальщин, пісень, образів, змістів, галереї видатних діячів української культури, розуміючи, що тканина життя така тонка, що вона вислизає з рук, з очей, з пам’яті. Тож велика дяка йому за те, що так природно, не велемовно, але вельми поетично-піднесено він розповідає нам і про свої дні, і про родові прив’язки в широкому історичному контексті, в який вмонтовується цілком природно й історія його власного роду.

Народна культура фундаментально сформована давно, проте вона складається не з певних реєстрів, переліків, що законсервовані надовічно, а з живих щоденних проявів, — це постійні джерела наших емоційних сплесків, співставних із великими релігійними дійствами. І це розуміє автор, як і те, що вона постала з іншої національно-суспільної структури, з іншою не менш важливішою для нас системою цінностей, аніж так звана шляхетна культура.

Народна культура не менш вишукана і потребує відповідної підготовки для сприйняття, тому В. Нечепа і занурює кожен її прояв у нашу історію, навіть у доісторичні вітчизняні часи. Тому й неодноразово ми ловимо себе на думці, що нас у III тисячолітті відокремлюють від цих джерел. Проте наші духовні потреби стають пекучішими, і, зрозуміла річ, наші вимоги формуються належно: без загальної національної підтримки народної культури ми можемо втратити дуже багато, непоправно збіднієм... Духовно-суспільні запити на правдиву національну цивілізацію вельми відчутні на тлі того глобального комерційного шоу-бізнесу, який до духопіднесення має такий же стосунок, як труба цегельні до дзвіниці... Людина відмінна від тварини не лише інтелектом, а й спроможністю ставитися до світу фантастично-поетичного, як до реальності: придивімося пильніше, як у давнину різні звичаї, ритуали, табу обмежували людину (вірніше її агресію) більше, аніж сьогоднішні кодекси й закони.

Будь-яка культура спрямована на надособистісне, а народна тим паче: дух комерції вбиває її ауру, індустрія розваг людину робить спустошеною... Тож книга Василя Нечепи під певним кутом зору зафіксовує і ці згубні тенденції в нашому сьогоденні... Перечитуючи “родописання” В. Нечепи, приходиш до висновку, що в українського діяча культури сьогодні немає важливішого завдання аніж зберегти свою свідомість від потужного розмивання традиційних національних уявлень і цінностей, які накопичувалися тисячоліттями на рідній землі. Лише за цих умов ми відчуватимемо невіддільність від високого змісту доцільності людського життя, не богопокинутості, а богозахищеності, що буття — не механічний перелік літ, а сповнена особливого значення Господня програма, і для окремої людини, і для нації. Це і є, як на мене, вищою мотивацією родописання Василя Нечепи. Не дрібноклопітство, не самозакоханість, не себелюбов, не суєтне марнославʼя, а потреба бути людиною, з особливим, виокремленим місцем буття, своєю мовою, своєю унікальністю. Адже лише в нього такий голос, такий речитатив, така “родова величавість”, та поетична просвітленість душевна, яка змушує і слухати, і дослухатися, і вчитуватись, і вдивлятися: тут Василь Нечепа... У подібному жанрі, до якого вдався Василь, стільки зафіксовано банальностей, самодостатньої погорди, самовиокремленості, що починаєш розуміти, як важко бути відвертим, аби тебе слухали і співпереживали з тобою....

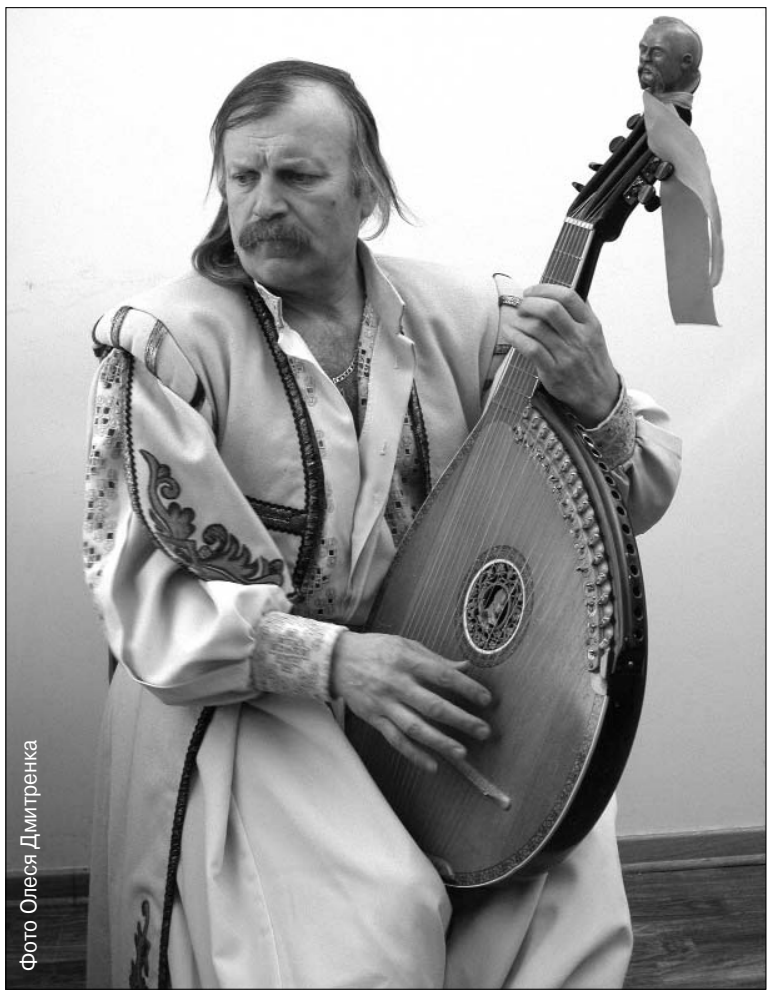
Фото Олеся Дмитренка

Кожен митець, за висловлюванням Стендаля, ніби розмотує в душі слухача, глядача, читача певний клубок свого емоційного досвіду. І чим значніший цей досвід, тим переконливіші його апеляції до нас, тим ширший діапазон образів і почуттів, у якому закладена емоційна і смислова інформація, що, власне, і спонукає автора до діалогу з нами. Саме цим і зумовлене моє слово про “Рід козацький величавий”.

* Нечепа В. Г. Рід козацький величавий: художньо-публіцистичний твір. — Київ: “ЕММА”, 2011. — 560 с.

Кобзар

Хай зазвучить струна жива,
Розкаже про своїх героїв,
Хай в серце западуть слова:
“Кобзар — це не жебрак, а воїн”.
Це — духу лицар, не скиглій,
І пострах яничар безликих,
Традицій, звичаїв носій,
І часто — віртуоз-музика.
Це — України вірний син,
Її душа правдива,
Це — стоголосий волі дзвін,
Це — пісні сила чарівлива.
Це — нації духовний меч,
Її історії окраса.
Він — із месій, він — із предтеч,
Він — слово віщеє Тараса.
Це перед ним тремтить тиран,
І слабне влада грошей дика,
Цілитель він духовних ран,
І він духовності владика.
Не лиш старий, а й молодий,
Видющий, сильний і вродливий.
В житті — природний і простий,
І гордий, тільки не спесивий.
Усе з бандурою своєю
Несе і радощі, й жалі,
Та ще й шляхетний він душею,
Як мало хто із королів.
Тож хай звучить струна жива,
Розкаже про своїх героїв,
Хай в серце западуть слова,
Кобзар — це не жебрак, а воїн.

Ярослав ЧОРНОГУЗ,
поет і кобзар

14 березня 2012 р. о 17 годині в Українському Домі відбудеться авторський концерт лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка народного артиста України Василя НЕЧЕПИ “Уклін тобі, Тарасе”.

“Є певна традиція у висвітленні образу Шевченка в кінематографі”.

«Прощання з пустелею» не за горами

Торік, у вересні, фонд “Велика родина” оголосив про започаткований проект “Шевченко”. Він передбачав проведення Міжнародного конкурсу кінопроектів на кращий фільм про Кобзаря, а також підготовку конкурсу короткометражних фільмів молодих кінематографістів “200=200 фільмів”. Крім цього, проведення щорічного фестивалю “Кобзар forever”, організацію скульптурних симпозіумів за шевченківськими мотивами. Але найголовніше місце у проекті відведено саме міжнародному конкурсу на кращий повнометражний художній фільм про життя і діяльність нашого геніального поета.

5 березня 2012 р. відкрився другий тур у “Кобзарській світлиці” Українського дому, де пройшов публічний захист кінопроектів. А закінчився наступного дня в Національному музеї ім. Т. Г. Шевченка, де журі оголосило результати конкурсу. Прокоментувати їх ми попросили члена журі, директора Інституту літератури, академіка НАН України Миколу ЖУЛИНСЬКОГО.

— Миколо Григоровичу, переможцем міжнародного конкурсу кіносценаріїв майбутнього фільму до 200-річчя Тараса Шевченка став...

— ...Кіносценарій Олександра Денисенка “Прощання з пустелею”. Він майстерно зроблений. Це справді самостійний художній твір. Я б визначив його жанр як кінобалада. Чи кіноповість, як у Івана Драча. Згадаймо його “Київську фантазію на тему дикої троянди-шипшини” — “І в звуках пам’ять відгукнеться”, написану разом із Іваном Миколайчуком.

Сценарій Олександра Денисенка “Прощання з пустелею” відтворює останні роки перебування Тараса Шевченка в Новопетровському укріпленні, куди “рядового из политических преступников” відправили 14 жовтня 1850 року на поштовому човні під началом хорунжого К. А. Єриклинцева.

Цей період — від жовтня 1850 року до серпня 1857 року — перебування Тараса Шевченка в Новопетровському укріпленні характерний тим, що Шевченко протягом шести цих років не писав поезій. Зате із малярських творів періоду заслання в Новопетровському укріпленні до нас дійшло 179 малюнків, серед них — 128 пейзажів Каратау. Особливо творчо плідною була Каратауська експедиція, правда, оригінали малюнків часів цієї експедиції не збереглися.

Очевидно, що майбутній фільм, приурочений до 200-ліття від дня народження Тараса Шевченка, мав би відкрити глядачам передусім Шевченка-поета і Шевченка-художника. Геніального митця, який залишив Україні і людству унікальні художні шедеври й у літературній творчості, і в образотворчому мистецтві. Чи забезпечує такі можливості для відображення в кінотворі максимально об’ємного образу Тараса Шевченка сценарій Олександра Денисенка? Відповісти однозначно на це питання важко. І саме тому, що охопити в одному сценарії, в одному фільмі той огром драматичних колізій, внутрішніх драм, морально-психологічних переживань, творчих пошуків, одкровень, сумнівів і вагань, які випали на долю Шевченка, неможливо. Сценарист повинен віднайти в життєвій і творчій біографії митця той найвиразніший контрапункт, яким він, мов чарівним ключиком, “відкриє” долю і душу генія.

Олександр Денисенко вирішив відкрити глядачам майбутнього фільму Шевченка через відтворення надзвичайно складного періоду в його житті. Йдеться про останні роки й місяці перебування в засланні, а точніше, від початку 1857 року, коли Шевченко отримав від А. І. Толстої із Петербурга радісну звістку про наближення дня його звільнення від солдатської каторги. У сценарії “Прощання з пустелею” сюжет “нуртується” навколо рядового Шевченка і прибулого на місце померлого коменданта Новопетровського укріплення А. П. Маєвського, який прихильно ставився до поета, нового коменданта Іраклія Олександровича Ускова.

Особливо виразно, з глибоким знанням гарнізонної служби з її виснажливою, доведеною до абсурду муштрою, фізичним і моральним знущанням офіцерів та унтер-офіцерів над рядовими чинами, денщиками, приниженням місцевих мешканців, відтворює Олександр Денисенко солдатські одноманітні будні гарнізону Новопетровського укріплення. Надзвичайно популярне серед офіцерів, мешканців станиці Ніколаївської і з району пристані “свято” — покарання шпіцрутенами. У сценарії це ганебне видовище, коли мають забити до смерті денщика Івана Буркова, виписане з усіма подробицями.

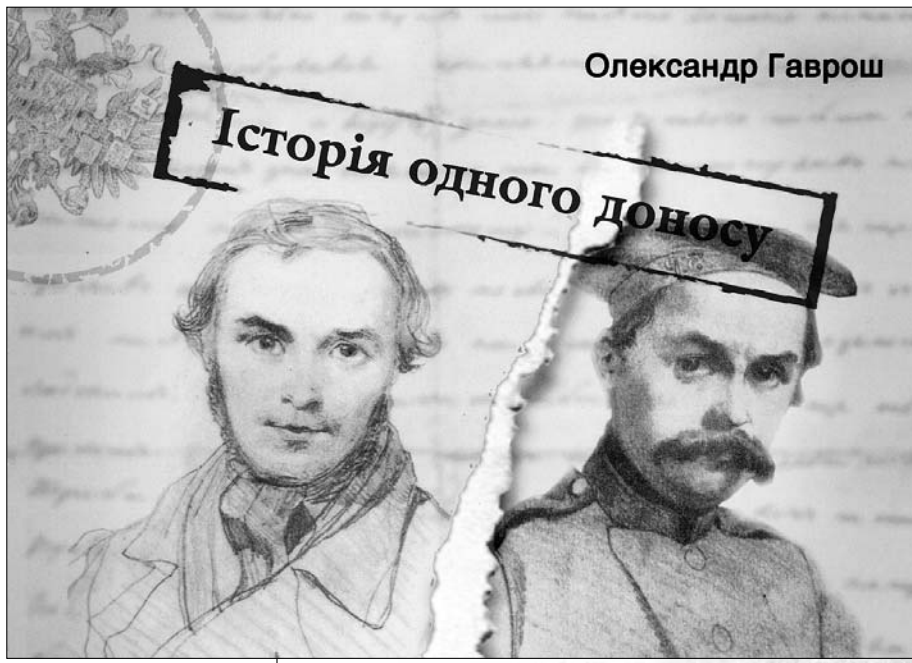

Відомо, як важко пережив Шевченко нещасну долю свого земляка солдата Скобелєва, який, згадує поет, “прошел по зеленой аллее, как выражаются солдаты, сквозь 2000 шпицрутенов и сослан в Омск на семь лет в арестантские роты”. Його провина полягала в тому, що він насмілився протестувати проти крадіжки поручиком Обрядіним десяти карбованців, які надіслали солдатові поштою.

Надумана і тому непереконлива та сцена в сценарії, коли майор Усков на коні з луком і колчаном вирушає вглиб півострова Мангистау на дуель із ротним командиром Косарєвим. На думку автора сценарію “Прощання з пустелею”, цей тривалий у часі поєдинок за честь дружини коменданта Агати Омелянівни та за Шевченка, якого не хоче відпускати жорстокий Косарєв на волю, ефектно “заграє” на екрані.

Вважаю, що у фільмі про Шевченка не треба подавати для драматичного підсилення бід і переживань, які випали на долю Поета, такі епізоди, як заплановане вбивство його на полюванні чи смерть від жала запущеної до нього в карцер отруйної змії.

Нічим не виправдана й різномовність, якою наповнений сценарій. Ясна річ, що Шевченко на засланні спілкувався російською мовою, писав повісті і щоденник російською, але для чого нам фільм про Шевченка російською мовою? Цей мовний “вінігрет” у сценарії “Прощання з пустелею”, якщо думати про його кінореалізацію, нічим не виправданий.

Однак, вважаю, що сценарій Олександра Денисенка “Прощання з пустелею” як кіноповість гідно заслужив перемогу.

— І кілька слів щодо “Історії одного доносу”...

— Цей сценарій — добротно вивірена за історичними джерелами історія зради студентом Київського університету Олексієм Петровим членів Кирило-Мефодіївського товариства. Жодних особливих відхилень від історичної істини автор “Історії одного доносу” не допускає. Все під контролем, ніяких особливих домислів, доуявлень, гіпотез. Динамічний сюжет, активна зміна кадрів і часових площин, логічно вмотивоване перенесення подій з одного міста чи села в інше місце. Сценарист уважно слідує за хронікою розвитку подій і послідовно веде свого головного героя до фіналу: зрада жорстоко карається власним сумлінням.

Сценарій Олександра Гавроша “Історія одного доносу” можна було б рекомендувати для екранного втілення за умови переакцентування сюжетного розвитку подій із постаті Олексія Петрова на особу Шевченка. Не певен, що автор на це погодиться, бо “Історія одного доносу” — завершений, продуманий характерологічно і сюжетно вивершений твір. Так чи інакше, але до 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка має з’явитися в Україні такий фільм, у якому максимально об’ємно постав би образ Шевченка — виразника переживань, надій і сподівань українського народу, провісника незалежної України, геніального поета і художника, який є образом і символом України. Тому я б радив Олександрові Гаврошу доопрацювати, вірніше, перебудувати сценарій “Історії одного доносу” під кутом зору зосередження основної уваги на постаті Великого Поета.

Сьогодні всі згадували фільми про Шевченка, де грав Амбросій Бучма, де був у головній ролі Сергій Бондарчук, Іван Миколайчук. Отже, є певна традиція у висвітленні образу Шевченка в кінематографі. Зрозуміло, що тоді були певні ідеологічні рамки, за які важко було вийти і акторові, й режисерові. І тому говорити про якийсь ідеальний варіант такого фільму, який би подав об’ємний у всьому драматизмі образ Шевченка не можна було. Тепер є можливість створити фільм, який би відповідав максимально природі Шевченка, характеру його поведінки, його мислення, його почування, думок і т. ін. І дискусії не було з мого погляду для мене як члена журі, що це геній, це геніальний поет і надзвичайно талановитий художник. Як це все показати? Побачимо!

Спілкувався
Микола ЦИМБАЛЮК

Історія Вкраїни у творчості Шевченка очима філателістів

Любомир ПИРІГ

Першоджерелом знань Тараса Шевченка з історії України були народні перекази, пісні, історичні думи. Змалечку він чув їх у родинному колі, з уст односельців, кобзарів. Упродовж життя його світогляд розширювався завдяки широкому колу знайомств із видатними діячами культури й науки.

Найдавнішою постаттю в історії України, відтвореною у філателії, була княгиня Ольга (марка України 1997). Її Шевченко згадав у повісті “Несчастный” (1855) у зв’язку з легендою про наказ княгині спорудити могилу на місці вбивства чоловіка князя Ігоря.

З історичної літератури Т. Шевченко знав про “Нестора гомерівського” (повість “Варнак”, 1845) і його літопис. Звідти почерпнув знання про князя Володимира, образ якого сатирично відтворив у поемі “Царі” (1848): “Владимир-князь перед народом // Убив старого Рогволода, // Потя народ, княжну поя// Отиде в волости своя, // Отиде з шумом. І растлі ю, // Тую Рогніду молодую”. На той час Володимир ще княжив у Новгороді (до 978 р.).

Князеві Володимиру (Великому, Святому) присвячено поштовий блок України (2000). Київський пам’ятник йому — на численних марках (уперше — на марці УНР 1920 р.), конвертах. Найбільше філателістичного матеріалу різних держав, української діаспори присвячено Володимиру з нагоди відзначення 1000-ліття хрещення Руси-України (1998). Щодо процитованих слів із поеми “Царі” у “Повісті врем’яних літ” сказано: “У рік 6488 (980) Володимир зібрав воїв багато... і пішов на Рогволода... вбив Рогволода і синів його двох, а дочку його Рогнідь узяв за жону”. Портрети полоцького князя і князівни відтворені на поштових марках Білорусі (1993).

Ознайомлення з “Повістю врем’яних літ” літописця Нестора, викладеною російськими істориками, надихнуло Шевченка на створення малюнка “Смерть Олега, князя древлянського” (1836), робота в Київській археографічній комісії — на створення малюнка “Кам’яний хрест св. Бориса” (1845). Постаті святих Бориса і Гліба, трагізм яких був відомий Поетові, — на марці Росії 1997 р. (ікона поч. XIV ст.).

Судячи з листування, Т. Шевченко мав намір перекласти “Слово о полку Ігоревім”, 1860 року він переклав два уривки — “З передсвіта до вечора” і (переспів) “Плач Ярославни”. Відомі три марки СРСР, присвячені “Слову” — 1957, 1975 і 1985 рр. На конверті СРСР 1984 р. зображено пам’ятник Ярославні в Новгороді-Сіверському.

Важка доля України була болючою раною нашого Поета-Пророка. Тому він розпачливо запитує: “Коли // Ми діждемося Вашінгтона // З новим і праведним законом? // “А діждемось-таки колись!” (“Юродивий”, 1857). Портрет Вашінгтона — на численних марках США, на одній із марок Польщі.

Чи не надихала такою надією Т. Шевченка доба козаччини, якій він у своїй творчості приділив дуже багато місця й уваги. Немало й філателістичного матеріалу присвячено Козаччині. Одна з двох перших марок сучасної України (1992) була присвячена 500-річчю українського козацтва.

Найбільше уваги у творчості Т. Шевченка й у філателії з історії козаччини приділено гетьманові Богданові Хмельницькому. Про Б. Хмельницького, про події, пов’язані з його життям і діяльністю, згадано в десяти поетичних творах, у драмах, повістях, “Щоденнику”.

Віддаючи належне “славному”, “благородному”, “геніальному бунтареві”, Поет не міг пробачити Б. Хмельницькому акту 1654 року: “Якби то ти, Богдане п’яний // Тепер на Переяслав глянув!” (1859); “За що ми любимо Богдана? // За те, що москалі

його забули, // У дурні німчики обули // Великомудрого гетьмана” (1845—1846); “Отак-то Богдане! // Занапастив єси вбогу // Сироту Украйну! // За те ж тобі така й дяка. // Церков-домовину // Нема кому полагодить! // На тій Україні, // На тій самій, що з тобою // Ляха задавила! // Байстрюки Єкатерини // Сараною сіли” (1845). Обвинувально звучать слова: “Чигрине, Чигрине, // Мій друже єдиний, // Проспав єси степи, ліси // І всю Україну. // Спи ж, повитий жидовою, // Поки сонце встане... // Спи, Чигрине, нехай гинуть // У ворога діти. // Спи, гетьмане, поки встане// Правда на сім світі!” (1844).

Ім’я Б. Хмельницького вшановано поштовим блоком “Гетьманські клейноди та особисті речі Богдана Хмельницького” (2004), на шести марках якого зображено експонати з музеїв Стокгольма, Варшави, Кракова, Києва, Москви.

Уперше ім’я Б. Хмельницького з’явилося у філателії 1920 р. в серії марок УНР, пізніше — 1945 року в СРСР із випуском марок двох розмірів (менший — у зубцюваному і незубцюваному варіантах) із зображенням ордена Б. Хмельницького, заснованого 1943 року. Портрет Б. Хмельницького, крім великої “гетьманської” серії Пошти України, бачимо на конвертах СРСР 1969-го й України 1995 років (400-річчя від дня народження, пам’ятковий штемпель із гербом гетьмана — Чигирин, 27.12.1995). Конверт із портретом гетьмана випустила Спілка українських філателістів Австрії. На численних поштових випусках (марки, поштові конверти, листівки) зображено пам’ятник Б. Хмельницькому в Києві. Філателія допомогла ознайомитися з пам’ятниками гетьманові в Чернігові (конв. 1967), у Кривому Розі (конв. 2004).

У зв’язку з Переяславською Радою Хмельницького “москалі не забули”, що було підтверджено і філателістичними випусками: 9-ти поштових марок до 300-річчя події (1954), через 25 років — поштова марка, а ще конверт, пам’яткові штемпелі. У серії 1954 р. — марка із зображенням Київського пам’ятника гетьманові скульптора М. Микешина, друга Т. Шевченка. А Пріся з “Великого льоху”, зустрівши гетьмана, “...води набрала // Та вповні шлях і перейшла; // А того й не знала, // Що він їхав в Переяслав // Москві присягати!.. // І вже ледви я, наледви // Донесла до хати // Оту воду... Чом я з нею// Відер не побила! // Батька, матір, себе, брата, // Собак отруїла // Тією клятою водою!”. Так не судилося після Переяслава і Україні... Приречено прозвучало “изречение” Хмельницького в повісті “Близнецы” (1855): “Що буде, то те й буде. А буде те, що нам Бог дасть”.

Гетьман Івана Мазепу згадує Т. Шевченко в археологічних нотатках, у записах народної творчості. У повісті “Музыкант” (1854—1855) згадується, що один із козацьких старшин Галаган “...первым отложился от Мазепы и предался царю Петру...” Герої повістей Т. Шевченка могли висловлюватися про Мазепу тільки так: “знаменитый анафемой Иван Мазепа”, “проклинаемый Иван Мазепа” (“Близнецы”, 1855). Рядки з поеми “Іржавець” (1847) можна проілюструвати численними поштовими випусками (особливо Росії) про Полтавську битву (1709): “Наробили колись шведи// Великої слави, // Утікали з Мазепою // В Бендери з Полтави”. Про Велико-Будищанський трактат, укладений між Мазепою і шведським королем Карлом XII 1709 року нагадує поштовий аркуш “Україна — Швеція: на перехресті історії” зі штемпелем Першого дня — “Українсько-шведські воєнно-політичні союзи XVII—XVIII ст.” (01.10.2008). На двох купонах блоку — портрети І. Мазепи і Карла XII.

Марка Пошти України “Батуринська трагедія” (2008) відповідає спогадові Прісі з “Великого льоху”, яка “...була ще недоліток // Як Батурин славний // Москва вночі запалила...”, як “...меж трупами валялась // У самих палатах // Мазепиних...”. Покарана була за те, “Що цареві московському // Коня напоїла” і тому залишилася по смерті не похованою і “...над ярами // І степами козацькими // І досі літаю!”.

Ще до виходу марки України з портретом І. Мазепи (1995) велику шану його імені й славі непоштовими випусками віддали українські філателісти США, Великобританії, Австрії, Німеччини. Не залишається поза увагою філателістів календарний штемпель населеного пункту США Mazepa (штат Манітоба).

Зрозуміло, як ставився народ до козацької старшини Лівобережної України, яку підтримувала імперська влада. І тому про гетьмана К. Розумовського (марка 2003) у поемі “Невольник” (1845—1859) звучить: “Січовики-запорожці... // ...І розказують і плачуть, // Як Січ руйнували... // ...Як Кирило з старшинами // Пудром осипались// І в цариці, мов собаки, // Патинки лизали”.

Таких як вони, подібних до них Поет назвав “Раби, підножки, грязь Москви, // Варшавське сміття...” (“І мертвим, і живим...”, 1845).

Після зруйнування Запорізької Січі (1775) козацтво осіло за Дунаєм, але згодом царський уряд, щоб приборкати й використати козацько-військову потугу, створив Чорноморське козацьке військо між Південним Бугом і Дністром (1788), переселив частину козаків на Кубань, де було сформовано Кубанське козаче військо (марка Росії 2010).

Наказним отаманом на Кубані був Яків Кухаренко (марка України 2010). Т. Шевченко 1840 року познайомився з ним у Петербурзі. Поет позитивно оцінив його п’єсу “Чорноморський побит на Кубані”, листувався з ним, присвятив йому поему “Москалева криниця”. За сприяння Я. Кухаренка в Ростові-на-Дону таганрозька трупа 1843 року поставила “Назара Стодолю”.

Із тугою і з сумом згадує Поет минулу славу Козаччини, Гайдамаччини: “Де їх могили? де лежить // Останок славного Богдана?.. Де Наливайкова? Нема! // ...Де той Богун... // Де Гонти могила, — // Мученика праведного// Де похоронили? // Де Залізняк, душа щира // Де одпочиває?”.

Т. Шевченко головною причиною ворожнечі між українцями і “ляхами” вважав релігійний гніт із боку католицької церкви, особливо після Брестської унії 1596 р. “Ще як були ми козаками, // А унії не чуть було, // Отам-то

весело жилось!” (“Полякам”, 1847—1850); “А ми браталися з ляхами! // Аж поки третій Сигизмонд // З проклятими його ксьондзами // Не роз’єднали нас...”. (“Буває, в неволі іноді згадаю...”, 1850).

Із російських царів-гнобителів України найрізкіше Т. Шевченко висловився про Петра І і Катерину II, портрети яких на марках Росії. На численних поштових випусках СРСР, Російської Федерації — пам’ятник Петрові І в Петербурзі, який “Первому — Вторая // Таке диво наставила... // Це той Первий, що розпинав // Нашу Україну, // А Вторая доконала // Вдову сиротину”. (“Сон”, 1844). У цій же поемі Поет так відповів у Петербурзі “землячкові” на його запитання, чи вміє він “говорить поздешнему”, що й сьогодні в Україні варто засвоїти українцям: “Ба ні, кажу, // Говорить умію, // Та не хочу”, на що “землячок” кинув: “Экой чудак!” На жаль, і сьогодні українець в Україні може почути у відповідь: “Экой чудак!”

Петро І згадується в трьох повістях, чотирьох поезіях Т. Шевченка.

Пріся — дитя з “Великого льоху”, карається за те, що усміхнулася Катерині II, яка пливла Дніпром на “галері золотій”, тому що тоді не “...знала, ще сповита, // Що тая цариця — // Лютий ворог України, // Голодна вовчиця!..” У поемі “Сліпий” (1845) згадано, “Як цариця по Києву// З Нечосом ходила// І Межигорського Спаса // Вночі запалила”. Нечос — Гр. Потьомкін, який отримав таке прізвисько, коли за три роки до зруйнування Січі “записався в козаки” (Грицько Нечоса). Пам’ятник йому в Херсоні, створений І. П. Мартосом, зображено на конверті України 2005 р.

Царя Миколу І поет наділяє такими епітетами: “фельдфебель-цар”, “безбожний цар”, “лютий Нерон”, “творець зла”, “правды гонитель жестокий”, “палач-християнин”, “коронований палач” та ін. Його син, цар Олександр II, згаданий поетом з епітетами “п’яний цар-владика”, “п’яний господар”.

Представлені в дзеркалі філателії оцінки Тарасом Шевченком подій та особистостей історії України свідчать про його активне зацікавлення минулим Батьківщини, про біль душі за її долю. Так само ставилися до історичних подій та персоналій діячі української культури того часу, з якими спілкувався та обмінювався думками Великий Кобзар. У своїй творчості він відтворив дух протесту українства проти російсько-імперського гніту і неволі. Філателія допомагає унаочнити Шевченкове бачення історії України.

“Тексти Євгена Сверстюка мають властиву лише їм виразну авторську інтонацію”.

Наталя КУЧЕР,
науковий співробітник Національного музею літератури України

Потреба висоти духу

Сверстюк Є. О. Шевченко понад часом. Есеї. — Луцьк; Київ: ВМА “Терен”; ТОВ “Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2011. — 280 с.

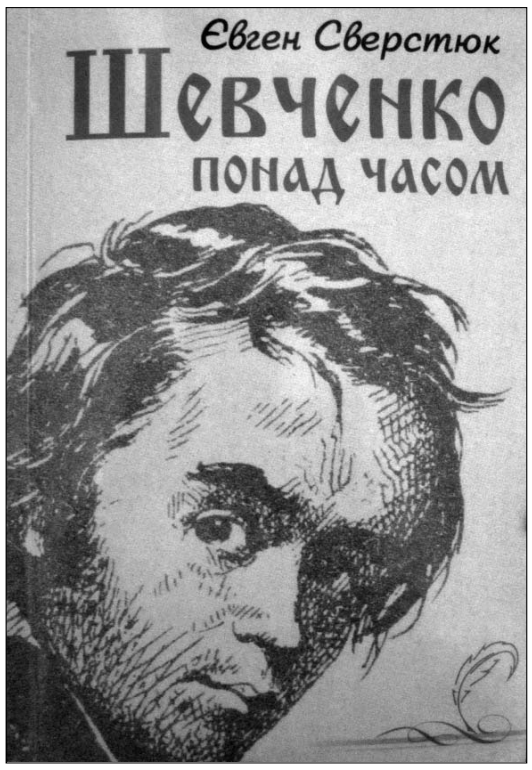

Наприкінці минулого року в Національному музеї Тараса Шевченка відбулася презентація нової книжки есеїв “Шевченко понад часом” філософа, дисидента-шістдесятника Євгена Сверстюка.

Шевченко для шістдесятників був знаковою постаттю, відправною точкою відліку у зростанні їхньої національної свідомості. Вони бачили в спадщині Поета не лише матеріал для вивчення — це був фундамент, на якому вони творили себе. Ідеали Шевченка формували їхній життєвий вибір. На могилі Кобзаря в Каневі юна Михайлина Коцюбинська клялась у вірності рідній культурі — вона переживала це як “першу особистісну зустріч з Шевченком”. Започатковане Аллою Горською покладання квітів 22 травня до пам’ятника в Києві для багатьох шістдесятників було особистісним виявом шани і любові, за яку багато хто дорого заплатив.

Книжка Євгена Сверстюка — це також його особистісні зустрічі з Шевченком упродовж життя. До неї увійшли есеї від середини шістдесятих років і по сьогодні — більше сорока текстів, читаючи які, ніби проходиш дорогами життя самого автора. Записувати свої роздуми він почав у книзі вражень Музею Шевченка, яку вирішив використати як трибуну для своїх думок. Звичайно ж, ті сторінки були знищені, і лише згодом, відтворені з пам’яті, були надруковані 1967 року на початку Празької весни у чехословацькому журналі “Дукля”. Есей “Остання сльоза” з’явився у Документах самвидаву “Широке море України” 1972-го в Парижі. Продовжив Євген Сверстюк свої роздуми “над зорею Тараса Шевченка, гортаючи книгу високих доль” у роки заслання. І, звичайно, основна частина книги — статті, написані в Незалежній Україні; причому останні сім із них публікуються вперше. Закінчується книга виступом “Потрібна висота духу!” на врученні Шевченківської премії 1995 року.

Власне, про потребу Духу, “щоб не розминутися з Шевченковою висотою”, про містерію високого слова, про внутрішню свободу, про містичний зміст слави йдеться в есеях. Євген Сверстюк розглядає життя і творчість Шевченка як “тайну, розлиту в просторі над країною нив і могил” і в цих рядках його власної поезії про Кобзаря — ключ до прочитання всієї книги.

Особливість і цінність цих текстів у тому, що вони написані людиною з релігійною свідомістю, вкоріненою в духовну спадщину свого народу.

Для Євгена Сверстюка Шевченко більший, ніж великий поет, “він — національний пророк і мученик, розіп’ятий і воскреслий” (“Феномен Шевченка”). Автор переконаний, що “жаден з великих поетів не жив у повсякчасному діалозі з Богом як Шевченко”, і що слово Бог (вжите в текстах 1281 раз) — головний образ його творчості (“Офіра”). Окрім того, Євген Сверстюк відчув “спільність молитовного ладу “Кобзаря” із душею народу” і розпочати сучасне прочитання його творів радить із біблійних епіграфів, які відіграють основну роль, як у Сковороди, пізнього Достоєвського і Толстого. Автор наголошує, що “душа і Бог були для Шевченка найбільшими словами, а для коментаторів — найменшими” і що написання слова Бог з малої літери у всіх виданнях “Кобзаря” перевернуло призму Шевченкового світосприймання і здрібнило світила Шевченкового світу — Любов, Істину, Волю, Добро, Матір, Україну. Він говорить також про “чаклунство підміни” Шевченка в образотворчому мистецтві “набурмосеними збольшевизованими портретами”, якими творили “грубий міт у дусі часу”. Тому есеї можна розглядати і як спробу очищення Шевченка від пізніших літературознавчих нашарувань, як прагнення поставити акценти на тих поняттях і образах Кобзаря, які нівелювалися або замовчувалися в часи, коли гуманітаристика була одним із важелів впливу на формування так званої “свідомості радянської людини”.

Але книга вирізняється серед інших праць про Шевченка ще й розкутістю думки вільної людини, яка вірність своїм ідеалам довела життям. “Шевченка, який заговорив про славу і волю України — пише Євген Сверстюк, — не почули б, якби своїм життям і творчістю він не дав приклад боротьби за волю і вміння бути вільним за будь-яких умов. Може, навіть в тому духові волі загадка величезного впливу “Кобзаря” — такого впливу, якого досі не знала Україна” (“Внутрішня свобода”). Можливо, тому такими переконливими є розмисли самого Євгена Сверстюка про свободу — “волю в неволі”, “святу волю”, яку він розглядає як даровану Богом “СВОБІДНУ ВОЛЮ — як єдиний спосіб саморозвитку індивідуальности”. На його думку, Шевченко мав цей дар від самого початку, бо для нього “шукання стовпів, що підпирали небо, було важливішим за шукання кусня хліба”. Шевченко і на засланні залишався — “один вольний чоловік на всю Україну”, і як підсумок — саме Шевченко в українській літературі піднявся до повної свободи творчості, до цілковитої внутрішньої свободи (“Свобода”).

Паралельно з роздумами про внутрішню свободу Тараса Шевченка звучать і інші теми, пов’язані з літературною творчістю — історія видання першого “Кобзаря”, про 1845 — Рік високого Сонця — як час найвищого злету його поетичного генія, про “Заповіт” як переспів останнього псалма, про містичний зміст слави Кобзаря. Слова “тайна”, “загадка” є частими в книзі. Автор не поспішає поставити крапку там, де для інших дослідників усе зрозуміло. Справді, в книзі багато тонких спостережень, запитань, навіть прозрінь. Його думки про спілкування як необхідну складову природи творчості ширяють від розмов старого Гете з Еккерманом, до інтелектуального оточення Шевченка в Петербурзі і аж до мистецької спільноти своїх побратимів-шістдесятників. В есеї “Остання сльоза”, який 1973 року був долучений до судової справи як “антирадянський”, Євген Свертюк зображує перепоховання Тараса Шевченка як “казковий тріумф добра і правди”. у цій картині проглядається таке ж повернення в Україну 1989 року іншого великого поета — Василя Стуса.

Як і класичні есеї, тексти Євгена Сверстюка мають властиву лише їм виразну авторську інтонацію — вони медитативні, прозорі, образні. Глибина думки поєднується з легкістю викладу — над ним не тяжіють консервативні схеми, вони пізнавані місткими і водночас красивими метафорами. Так, поезія “Садок вишневий коло хати...” для автора як “сон золотого віку”, а “Заповіт” — висока розмова з народом на горі. Вживання великої літери для підсилення важливих понять — Любов, Добро, Віра, Свята Воля — надають їм особливого звучання.

Михайлина Коцюбинська називала статті Євгена Сверстюка “етичним літературознавством” і вважала, що вони матимуть великий вплив на наступні покоління. Безумовно, його нова книга “Шевченко понад часом” — у цьому ряду.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2012

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 68 в “Каталозі”

на 1 місяць 9 грн 37 коп. на півроку 53 грн 37 коп.
на 3 місяці 27 грн 51 коп. на рік 105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Головний редактор Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО 279-49-47,
Євген БУКЕТ 279-39-55

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітянської роботи
Надія КИР’ЯН 270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК 279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК, Ірина СТЕЛЬМАХ 278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК, Олег БЕССЬКИЙ 278-63-69

Кореспондент Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видрукувано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу.
Зам. № 3301210
Наклад у березні — 20 400

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

4 820095 780016 12010